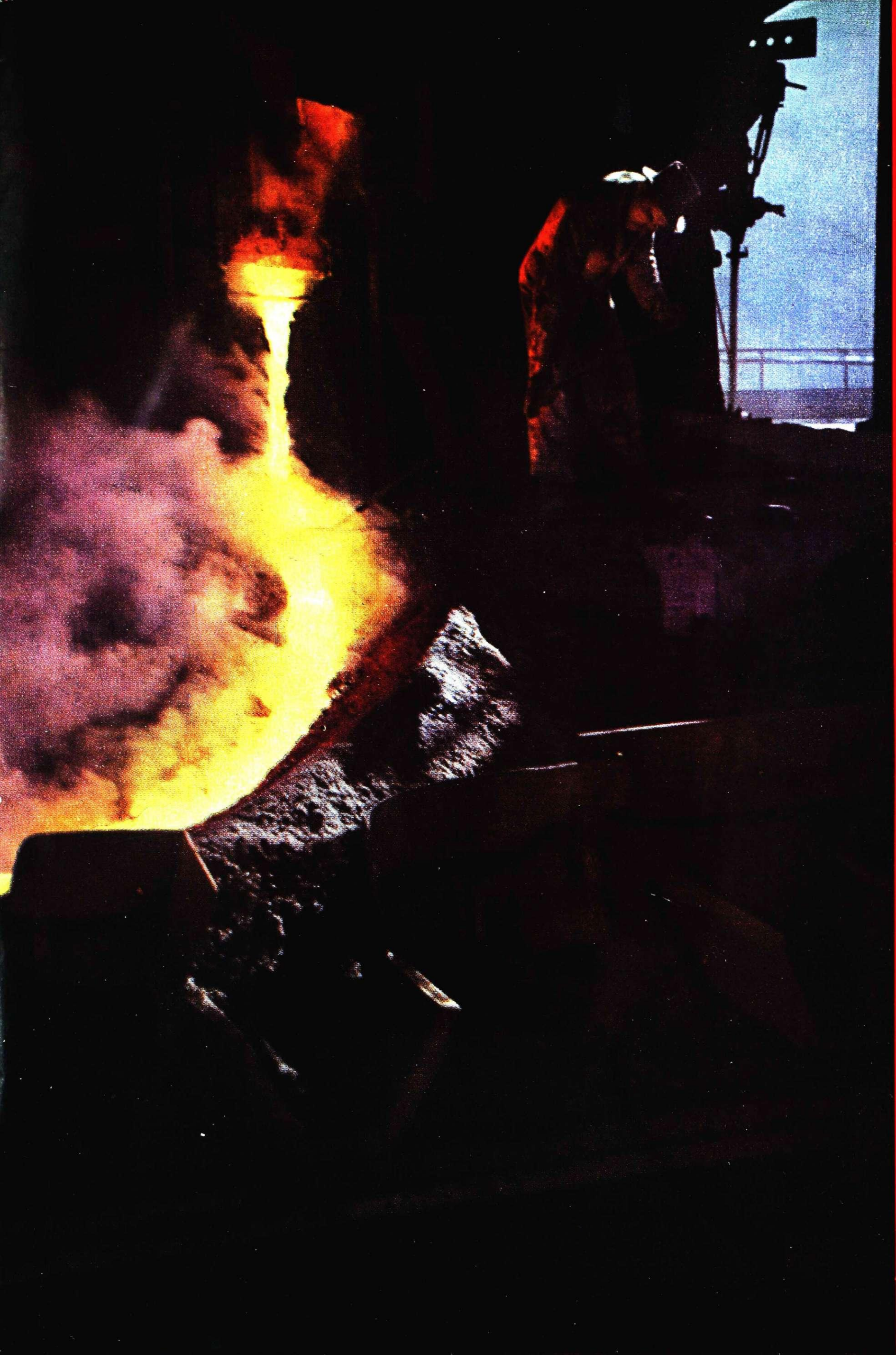
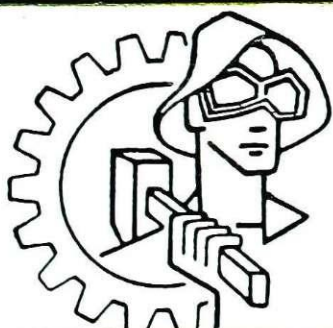

PROLETARIUŠEŇ DEŽEL - ZORUŽITE SE!

ŽELEZAR

4

1956

NAJ BO LETOŠNJI 1. MAJ PREGLED NAŠIH USPEHOV!

67 let je minilo, odkar se je proletariat odločil proslavljati 1. maj, kot praznik mednarodne delavske solidarnosti v boju za osvoboditev, za osnovne pravice in za boljše in lepše življenje vseh delovnih ljudi.

Delavci vsega sveta proslavljajo svoj borbeni prvo-majski praznik z željo po nadaljnjem razvoju družbe, po pravičnejši družbeni ureditvi — torej za dosego tega, kar smo pri nas v veliki meri že uresničili.

Zato je pri nas 1. maj praznik vseh delovnih ljudi.

Jeseniški delavec — železar — se spominja tudi preteklih dni, ko se je boril za delavske pravice, za priznanje praznovanja 1. maja kot delavskega praznika. Kapitalistični družbeni red v bivši Jugoslaviji za to ni imel razumevanja, ker se je bal združitve delavcev in vedno je s krutimi ukrepi onemogočal praznovanje 1. maja. Vendar je delavstvo jeseniške Železarne tudi pod takimi težkimi pogoji praznovalo svoj praznik in si s tem ustvarilo bogate izkušnje in tradicijo za delavsko gibanje pri nas.

Zato naj tudi letos delovni kolektiv praznuje 1. maj z zavestjo, da je kot del delavskega razreda Jugoslavije prispeval svoj delež v borbi za pravice delovnih ljudi in da pri socialistični graditvi tudi nadalje prispeva bistven delež k družbeni skupnosti.

Naj bo letošnji prvi maj pregled uspehov in naporov delavskega kolektiva in nadaljnja vspodbuda k nesebičnemu delu v korist skupnosti in tudi nas samih.

Naj živi praznik 1. maj, dan mednarodne solidarnosti delovnih ljudi!

TOVARNIŠKI KOMITE ZKS • TOVARNIŠKI ODBOR SINDIKALNE
PODRUŽNICE • TOVARNIŠKI KOMITE LMS ŽELEZARNE JESENICE

VISOKO DVIGAJMO RDEČE ZASTAVE

v pozdrav delavskemu prazniku 1. maju

Prvi maj je naš praznik dela, praznik miru in uspehov delavskega razreda. Praznik velikega zaupanja, da si po dobljenih zmagah in premaganjih ovirah krčimo pot nenehno naprej v lepo prihodnost. Ponosno vihrajo delavske zastave raz dimnikov, tovarn delavnic, mestnih hiš in kmečkih domačij. Delovni ljudje Jugoslavije vedno dočakajo svoj praznik 1. maj v znamenju pojačane borbe proti vsemu, kar bi hotelo zavirati pot k napredku, pot k ustvaritvi boljših življenjskih pogojev, pot k popolni zmagi ljudstva.

Delavska zastava je rdeča kot kri. Koliko znoja in krvi je bilo treba, da je svobodno zavihrala! Čudoviti in polni novih navdihnjenj so stari spomini na težke pretekle dni. Ne zapori, ne odpustitve iz služb, takrat delavcev niso mogle zadržati. Delavec ni klonil, zahteval je svoj delavski praznik, praznik delavcev vsega sveta, praznik njegove solidarnosti v enaki pravični borbi. V plamenu rdečih zastav je tlela neusahljiva vera v človeka, v pravico do dela, kruha in svobode za vse. Vzporedno s tem je kipela tudi sila, dotlej ob stran potisnjenih delavskih množic, sposobnih, da te cilje tudi dosežejo - ideja narediti človeka za človeka in delo kot edino merilo plačila. Rdeča zastava in 1. maj sta postala v desetletjih borbeni vzor in znak upora za vse ponižane in razžaljene, oropane vsega, kar so z žuljevimi rokami ustvarili. S tem simbolom se je delavski razred združeval in boril za golo življenje, padala so zmučena in nikdar pokorna od gospodarjevih krogel prerešetana trupla zavednih delavcev. Toda delovni ljudje so neuklonljiva in neuničljiva sila; čim hujši je bil gospodar, tem trša je bila delavska pest, tem uporneje je vihrala rdeča zastava v delavčevih dlaneh.

Ta pot borbe delovnega ljudstva za svoje pravice ni bila povsod enaka, ne povsod sočasna. Povsod na drugačen način in ob svojem času so jo iskali in jo iščejo angleški, francoski, nemški in ameriški delavci, korakajo v dolgi verigi preteklosti skupno z leningrajskimi delavci kot tudi indijski, burmanski, afriški temnopolti borci proti kolonizatorjem. Vsi ti so, čeprav iz velikih razdalj, segli v roke jugoslovanskim partizanom, ko so polagali temelje za nov in boljši razvoj svoje domovine, za oblast delovnega ljudstva.

Nekaj novega se poraja v človeški družbi, nekaj, kar je bilo pred stoletji in celo desetletji še utopija, nekaj, kar vodi v junaške juriše, kar združuje ves svet v enoto, kakršne prej pod imperialističnimi žezli ni bilo.

Prvi maj danes ni več izključno praznik delavcev, ki so nekoč slavili zaprti in preganjani po temačnih tovarnah in delavnicah in kletnih shajališčih svojih političnih krožkov in zborov, ampak je vse bolj glasno in javno priznani praznik prebujajočega se človeštva.

Praznovanje 1. maja je postalo navada v večini dežel sveta in tudi tam, kjer so na oblasti še sovrane kapitalistične in kolonizatorske sile. Povsod tam, kjer delavski in človeški ideali še niso uresničeni, je prav praznik 1. maja dan težnje in pojačanih zahtev po sprostitvi, miru, svobodi in blaginji, po pravičnejši razdelitvi ustvarjenih dobrin. Ni sedaj več vprašanje ali ostane kapitalizem ali pride socializem, kajti socializem je že tu, socializem kot nova formacija družbenega reda v razvoju človeštva. Je samo vprašanje v načinih njegove realizacije in stopenj njegove uvedbe. Kajti jasno je, da nobenega reda ni mogoče v hipu zamenjati z novim in prav tako je s socializmom. Kapitalizmu v svetu sicer še uspeva, da se brani in ohranjuje pri življenju, toda samo na ta način, da nujno sam uvaja nekatere elemente socialističnih odnosov. Množina večjih ali manjših socialističnih in socialističnih elementov v kapitalističnih industrijah, postopno uvajanje pravice soodločanja delavcev v proizvodnji, vse večje prenašanje ukrepanja v javnem življenju na široka ramena družbene odgovornosti, nezadržno osvobajanje kolonialnih narodov ter pomoč zaostalom dežellam, to jasno dokazujejo. Razprave o socializmu v svetu, pa če tudi se pojavljajo neke v obliki nasprotovanj ali drugod v zgrešeni obliki, kažejo na to, da je postal socializem svetovno vprašanje prvega reda in da gre danes za to, da delavska gibanja v svetu pravilno tolmačijo in sprejemajo borbo za socialistične družbene odnose prilagojenih njihovim pogojem.

Nam samim v naši socialistični domovini, zgrajeni za ceno ogromnih žrtev delovnega ljudstva, pred vojno in v sami ljudski revoluciji, je to še zlasti jasno. Zato pričakujemo vsako leto praznik 1. maja še s posebnim ponosom. S ponosom in zavestjo ustvarjalne moči naših ljudskih množic in ogromnih uspehov pri povojni socialistični graditvi. Leta velikanskih delovnih naporov in delovnih zmag, borbe z najtežjimi, večkrat nepričakovanimi zaprekami in nesrečami. Prebili smo strahovito stalinsko blokado, trdnje smo stisnili svoje roke in visoko smo dvignili svojo rdečo delavsko zastavo, da jo je videl neomadeževano ves delavski

razred sveta. Postali smo mu svetel vzor kot borci za pravico in sožitje med narodi ter mir na svetu.

Pod delavsko zastavo smo si celili rane, prizadejane v težkem neenakem spopadu z okupatorji in buržoazijo in pod rdečo zastavo smo kasneje gradili in tudi sedaj gradimo nevenljive spomenike naše borbe in naše ustvarjalnosti.

Postavili smo vrsto novih tovarn, odprli nove rudnike, kjer nam daje zemlja svoja bogastva,

zgradili ogromno število šol, bolnišnic in stanovanj, na stotine kilometrov cest in železnic ter veliko električnih central. Vse to v namenu, da bi ustvarili našemu delovnemu človeku boljše in srečnejše življenje, da bi zagotovili slehernemu delovnemu človeku delo in kruh.

Zato naj bo 1. maj praznik vsega našega ljudstva, dan slavlja in radosti, dan pregleda revolucionarnih stvaritev naših delovnih ljudi.

DELOVNEMU KOLEKTIVU

ŽELEZARNE JESENICE

Delavski svet in Upravni odbor čestitata članom delovnega kolektiva Železarne Jesenice ob letošnjem prazniku dela, v želji, da bi na svojih delovnih mestih ustvarjali še večje uspehe

Upravni odbor in Delavski svet Železarne Jesenice

Prvi stavkovni odbor na Javorniku leta 1904

12. aprila smo izvolili nove organe delavskega upravljanja

Delovni kolektivi so že v začetku letošnjega leta nestrpno pričakovali volitev v organe upravljanja, ki so bile razpisane, pravtako pa je bilo objavljeno prečiščeno navodilo v Uradnem listu FLRJ št. 8, z dne 22. 2. 1956.

Rok za razpis rednih volitev je določil Izvršni svet LRS in skladno z njim je Delavski svet Železarne Jesenice razpisal volitve za 12. april 1956. Na tem zasedanju DS je bi-

II., valjarna 2400 in Javornik IV. V predelovalnih obratih žičarna, hladna valjarna, žebljarna, cevarna in elektrooddelek. V vzdrževalnih obratih na Jesenicah, pa so mehanična delavnica, konstrukcijska delavnica, elektro-delavnica in gradbeni oddelek. Skupni grupni delavski svet imata tudi promet in transportni oddelek.

Delavski svet Železarne je na svojem zasedanju, ki je bilo 13. marca 1956 imenoval

Med volitvami na volišču v cevarni

lo sklenjeno, da bodo volitve potekale na 27. voliščih in to nepretrgoma od 4. ure zjutraj do 16. ure popoldne. Znano je, da je Delavski svet Železarne na svojem XXIV. zasedanju razpravljal o novi strukturi delavskega sveta, kakor grupnih tudi delavskih svetov. Iz sklepov in razprave tega zasedanja je razvidno, da se je število članov DS znižalo od 101 na 67 članov, pravtako pa se je tudi znižalo število grupnih delavskih svetov od sedanjih 24 na 11 delavskih svetov, ki štejejo skupno 182 članov. Medtem ko imajo obrati plavž, jeklarna z elektro pečjo, vzdrževalni obrat na Javorniku, energija, šamotarna in livarna svoje delavske svete, pa so v ostalih delavskih svetih zastopani razni obrati in sicer: v profilnih valjarnah Javornik I., žična valjarna in je-klovlek, v pločevinskih valjarnah Javornik

II., valjarna 2400 in Javornik IV. V predelovalnih obratih žičarna, hladna valjarna, žebljarna, cevarna in elektrooddelek. V vzdrževalnih obratih na Jesenicah, pa so mehanična delavnica, konstrukcijska delavnica, elektro-delavnica in gradbeni oddelek. Skupni grupni delavski svet imata tudi promet in transportni oddelek.

Tovarniški odbor sindikalne podružnice je predložil volilni komisiji kandidatno listo članov DS in članov grupnih DS. Volilna komisija je iste potrdila in jih tudi v potrebnem številu razmnožila. Potrjene kandidatne liste so bile razobešene v roku 5 dni, na voliščih pa so seznanjale delavce iz posameznih obratov o predlaganih kandidatih. Vsi proizvodni obrati so imeli dvojno kandidatno listo: za delavski svet žele-

Na volišču v predelovalnih obratih

zarne Jesenice in delavske svete grup obratov. Samo v glavni pisarni ter ostali splošni oddelki so volili člane DS Železarnes Jesenice.

Volišča so bila primerno okrašena, delavci pa so že v ranih jutranjih urah prihajali na volišča in opravili svojo dolžnost, zavedajoč se, da je 12. april pomemben dan, saj tako znova volijo organe delavskega upravljanja, ki jim bodo zaupali vodenje podjetja.

Po končanih volitvah je volilna komisija zbrala podatke z volišč in jih uredila ter ugotovila, da je od 6.664 volilnih upravičencev glasovalo 6.251 volilcev, kar znese 93,82%. Opravičeno odsotnih je bilo 305 volivcev, odnosno 4,56%. Neopravičeno odsotnih pa 108 volivcev, odnosno 1,62%. Če se upošteva skupaj oddane glasove in opravičeno odsotne, tedaj je končni rezultat volitev dosežen v našem železarskem kolektivu z 98,38%. Visoka udeležba volilnih upravičencev kaže pravitako visoko delavsko zavest, hkrati pa potrjuje, da je delavsko upravljanje v našem kolektivu prišlo do potrebne veljave.

Obrat:	% udeležbe:
Glavna pisarna	100
Elektrodelavnica	100
OTK	100
Livarna	100
Transport	100

Obrat:	% udeležbe:
Promet	100
Javornik IV.	100
Jeklovlek	100
Valjarna 2400	99,6
Energijski	99,4
Žebeljarna	99,2
Jeklarna	99,—
Javornik II.	99,—
Cevalna	99,—
Samotarna	99,—
Glavna pisarna II.	99,—
Mehanična delavnica	98,9
Elektropeč	98,9
Javornik III.	98,5
Predelovalnica	97,7
Elektrodni	97,7
Igradbeni	97,6
Plavž	97,5
Komunalni	96,9
Konstruktcijski	96,9
Zična valjarna	95,5
Javornik I.	95,4

Novi Delavski svet Železarnes Jesenice in novi delavski sveti grup obratov so izvoljeni. Na prvem zasedanju bodo prevzeli dolžnosti od prejšnjega delavskega sveta in izvolili izmed sebe predsednika ter Centralni delavski svet in tudi Upravni odbor podjetja. Z novimi organi delavskega upravljanja bomo šli v hitrem gospodarskem razvoju k utrditvi delavskega samoupravljanja in vedno večji socialistični zavesti.

Izvolili smo najboljše med najboljšimi

Novoizvoljeni člani delavskega sveta Železarne Jesenice

PLAVŽ

		število glasov
Lazar Petra Jože	delovodja	304
Čufer Antona Martin	delovodja	302
Globočnik Andreja Franc	asistent	300
Vidic Primoža Dominik	predelavec	290

JEKLARNA

Ing. Prešeren Alojza Alojz	obratovodja	411
Jereb Joža Anton	delavec	373
Dolenc Matina Tomaž	delavec	348
Božič Jožeta Alojz	delovodja	335
Horjak Marija Franc	delovodja	284

ELEKTRO PEČ

Ulčar Jožeta Jože	asistent	73
-------------------	----------	----

JAVORNIK I.

Noč Martina Martin	delavec	518
Pesjak Ivana Danijel	delovodja	511
Kavčič Tomaža Tomaž	delavec	507
Ing. Perne Viktorja Janko	asistent	501
Žbontar Petra Peter	asistent	495
Pukl Alojza Franc	delovodja	464
Zupančič Joža Jože	delavec	461

ŽIČNA VALJARNA

Gašperin Franca Franc	delovodja	119
Ravnihar Janeza Franc	delovodja	110

JEKLOVLEK

Brun Štefana Engelbert	asistent	123
------------------------	----------	-----

JAVORNIK II.

Zupan Janeza Jože	knjigovodja	395
Knific Joža Jože	delovodja	389
Valentar Martina Franc	delovodja	305
Bizjak Janeza Janez	delovodja	300

VALJARNA 2400

Mavrič Antona Janez	delovodja	180
Medvešček Ivana Ivan	delovodja	167

JAVORNIK IV.

Mirtič Ivana Vinko	delovodja	49
--------------------	-----------	----

JAVORNIK III.

Langus Jerice Damnjan	delavec	286
Arh Jožefa Franc	delavec	283
Štampfelj Antona Jernej	delavec	281
Gmajnar Franca Janez	delovodja	276

ŽIČARNA — HLADNA VALJ.

Rozman Janeza Bogomir	obratovodja	397
Šest Martina Davorin	delovodja	393
Trante Stanka Stanko	delavec	381
Mlakar Mihe Franc	delavec	379

ŽEBLJARNA

število glasov

Knific Jožefa Bogomir	delovodja	118
-----------------------	-----------	-----

CEVARNA

Komljanec Antona Anton	obratovodja	161
Krničar Janeza Franc	delavec	161

ELEKTRODNI ODDELEK

Bizilj Franca Slavko	asistent	99
Babič Franca Albin	delavec	99

ENERGIJSKI ODDELEK

Krznarič Mihaela Mihael	delavec	107
Pust Karla Bogomir	delavec	99

MEHANIČNA DELAVNICA

Pem Franca Stanko	delavec	204
Klinar Cirila Jože	delavec	196
Suštaršič Joža Alojz	delavec	192

KONSTRUKCIJSKA DELAV.

Šilar Alojza Janko	delovodja	115
Pogačar Antona Karl	delovodja	105

ELEKTRO-DELAVNICA

Stare Franca Branko	delavec	85
Berlisk Martina Slavan	delavec	78

GRADBENI ODDELEK

Tresoglav Vincenca Jože	delavec	189
Pavšič Valentina Anton	delavec	184

PROMETNI ODDELEK

Triler Valentina Ciril	delovodja	294
Saksida Ivana Ivan	asistent	284
Lenar Antona Jože	delovodja	283

TRANSPORT

More Franca Andrej	delavec	171
Možina Valentina Stanislav	delavec	169

OPEKARNA

Rus Jožefa Štefan	delavec	178
Stana Janka Roman	asistent	171

LIVARNA

Rožič Janeza Andrej	delavec	173
Kramar Ivana Rupert	delavec	172

OTK

Ing. Kveder Viktorija Saša	asistent	131
Jelen Matija Avgust	uslužbenec	129

KOMUNALNI ODDELEK

Vilman Franca Franc	uslužbenec	59
---------------------	------------	----

GLAVNA PISARNA I

Labura Špira Zvone	uslužbenec	139
Verdnik Tomaža Janko	delovodja	123

GLAVNA PISARNA II

Hutar Joža Jože	uslužbenec	172
Nemec Štefana Štefan	uslužbenec	146

Montaža parnih turbin v naši kalorični centrali

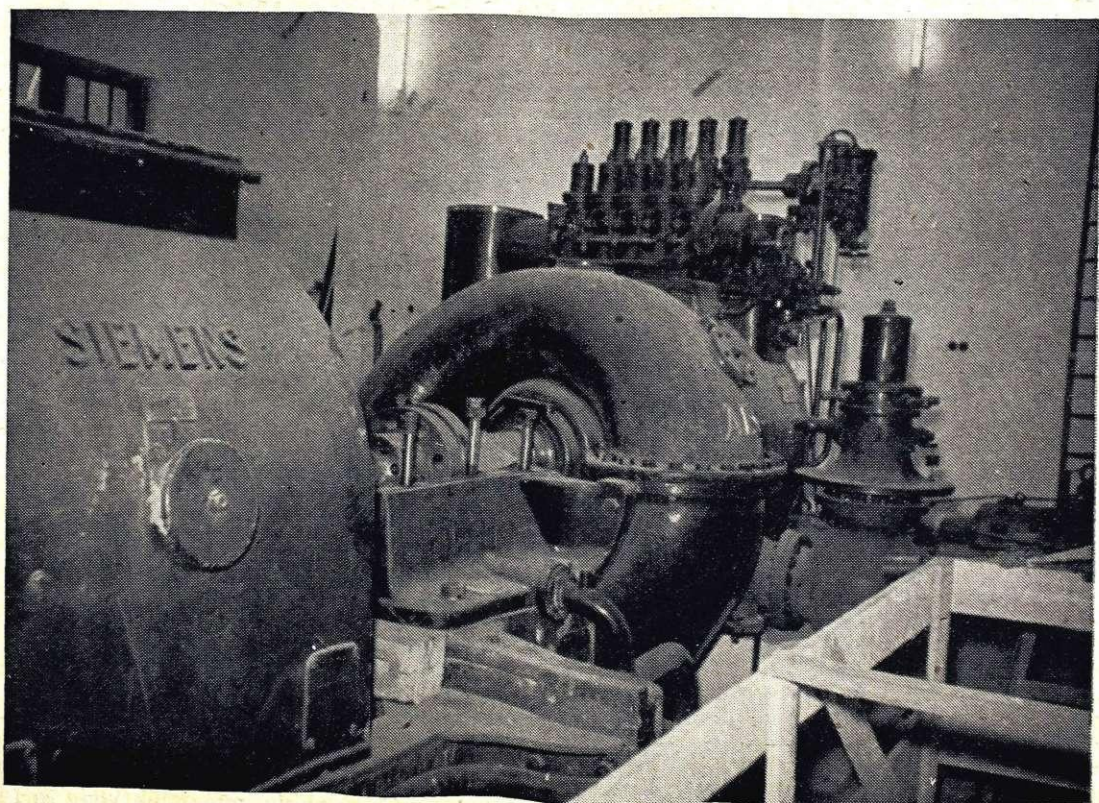
Leta 1927 je izšla prva slovenska knjiga izpod peresa znanega našega strokovnjaka in znanstvenika ing. Guliča Gvidona o parnih turbinah, v kateri je zapisano: „Med najnovejše parne stroje spada parna turbina, ki izrablja parno energijo neposredno na ta način, da goni z lopatkami opremljena kolesa, odnosno bobne!“

Predhodnik parnih turbin je parno kolo, ki ga je izdelal italijanski arhitekt ing. Giovanni Branca (1629). Med leti 1784 in 1884 se je pojavilo v Angliji in Ameriki okrog 200 raznih patentov, izmed katerih se je nanašalo največ izvedb turbin in pogonskih koles po principu Heronove buče (Heron Aleksandrijski iz let 120 pred našo ero). Švedski inženir De Laval je leta 1883 izdelal prvo praktično uporabljivo enostopno parno turbino z 26000 obrati na min s prenosom. Parson pa je leta 1884 zgradil prvo reakcijsko turbino z več stopnjami in znižal obrate na 17000. Danes se gradijo po njegovi ide-

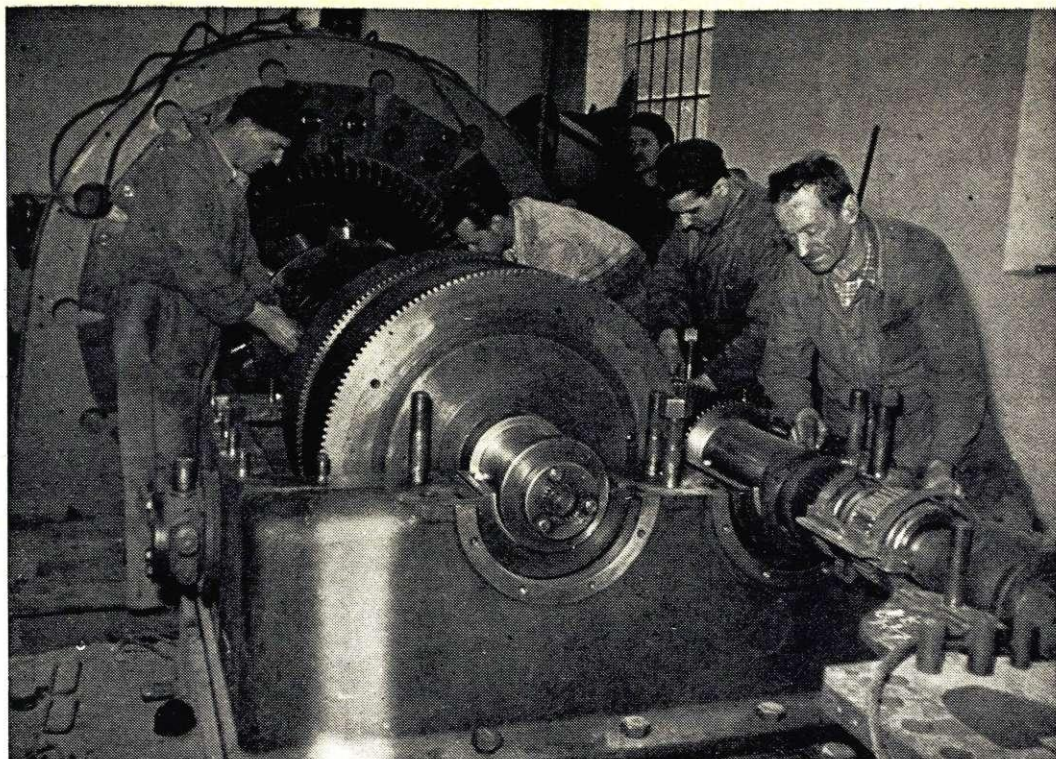
ji turbine s 1000 do 3000 obrati v min. Leta 1898 je Curtis izpopolnil turbine z brzinskimi stopnjami. Danes niso redke turbine s 60 stopinjami in z več kot 50.000 lopaticami. Turbine so že po 30–40 m dolge.

Kljub ogromnemu napredku energetske tehnike po letu 1927 do danes, mimo vseh iznajdb atomskih kaloričnih central, ki danes v svetu že obratujejo, se moramo pri nas še vedno sprijazniti z dejstvom, da bo ugotovitev iz leta 1927 za nas še par desetletij veljala. Iz tega razloga se ne sme nihče čuditi, da sta bili letos v naši kalorični centrali montirani dve „stari“ parni turbini, ki pa sta za naše prilike še vedno dovolj ekonomični z ozirom na našo obstoječo parno energetiko in njih nabavno ceno — mesto moderne atomske centrale.

Ne smemo pozabiti, da so bili prvotni parni stroji — batni parni stroji, ki še vedno obratujejo po mnogih naših industrijah. Celó v Nemčiji, v tovarni manjših moder-

Montažne parne turbine AEG z generatorjem pred izgotovitvijo

Predležje protitlačne parne turbine MAN — montirane v marcu 1956

nih KKK parnih turbin v Frankentalu imajo za svoj lastni pogon dvocilindrski parni stroj na kondenzacijo, iz leta 1901, ker se zaradi investicij in obratnih prilik ne izplača postaviti njihove moderne parne turbine kljub temu, da ravno ta tovarna izdeluje ekonomične parne turbine za manjše učinke!

Parne turbine delimo v glavnem po načinu obratovanja v več skupin, izmed katerih so za železarno posebno interesantne sledeče:

I. Cisto kondenzacijske parne turbine, v katerih vstopa para z višjim pritiskom pregrete pare, kjer se del toplotne energije spremeni v mehanično energijo, del toplotne energije pa v kondenzatorju preide v hladilno vodo, pri čemer se hlapi izpremene v kondenzno vodo, ki se vrača k parnim kotlom.

Vzemimo za primer, da znaša pritisk vstopne pare 23 atm (= 24 atm) parnega pritiska pri temperaturi pare $t = 380^{\circ}\text{C}$ — toplotna vsebina 1 kg te pare znaša 762,9 Kcal. Pritisk v kondenzatorju znaša 0,08 atm s temperaturo kondenzata 40°C . Adiabatni

padec med temi pritiski dobimo po I. S.-diagramu in znaša za naš slučaj teoretično $762,9 - 522 = 240,9$ Kcal/kg. Pri notranjem učinku turbine $\eta = 0,80$ bo znašal adiabatni padec $240,9 \cdot 0,80 = 192,8$ Kcal. Če računamo, da se pri povratku do kotla temperatura kondenzata zniža od 40° na 35°C zaradi izgub, kar je upoštevano pri kotlu in če upoštevamo mehanski učinek turbine $\eta_m = 0,78$ s priključnimi napravami ter učinek elektrogeneratorja $\eta_g = 0,92$ bo znašal izkoristek turbo generatorja ca.

$$\eta = \frac{192,8 \cdot 0,78 \cdot 0,92}{762,9} = 0,18 \text{ ali } 18\%$$

Pri uporabi 15000 kg/h visokotlačne pare dobimo na sponkah generatorja

$$N = \frac{15.000 \cdot 0,18}{860} = 3140 \text{ kWh ali } 4,80 \text{ kg}$$

pare za 1 kWh.

II. Protitlačna parna turbina nima kondenzatorja. Izpušna para iz turbine se odvaja po nizkotlačnih parovodih na potrošniška mesta, v našem tovarniškem primeru za ogrevanje objektov, napajalne vode, pri generatorjih, lužilnicah itd.

Iz tega sledi, da ne vodimo kalorij v kondenzator, kjer te kalorije prehajajo v hladilno vodo (glej zgoraj: 522 Kcal pri 1 kg porabljene pare) temveč le-te pošljemo po izoliranih parovodih v produkcijo, kjer zadoštuje nizkotlačna para. V tem slučaju nam ni več potrebno nizkotlačne pare iz kotla reducirati na nizek tlak. Visoke pritiske raje koristneje izrabljamo za proizvodnjo elektroenergije.

Zaradi lažje primerjave ekonomičnosti vzamemo primer kot zgoraj: pritisk pare 23 atm, temperatura pare $t = 380^\circ \text{C}$. V protitlačni turbini se para izkoristi n. pr. do protitlaka 4,5 atm. Teoretični adiabatni padec pare znaša $762,9 - 669 = 93,9 \text{ Kcal}$.

Pri notranjem učinku turbine $\eta_m = 0,80$ bo znašal koristen adiabatni padec 0,80. $93,8 = 75,1 \text{ Kcal}$. Računajoč mehanični koristen učinek turbine $\eta_m = 0,90$ dobimo na sklopki turbine

$$\frac{75,1 \cdot 0,90}{860} = 0,078 \text{ kWh na 1 kg pare,}$$

kar predstavlja porabo pare 12,8 kg pare na 1 kWh.

Pri porabi 15000 kg/h pare dobimo na sklopki turbine

$N = 0,078 \cdot 15000 = 1170 \text{ kWh}$ a na sponkah generatorja pri učinku $\eta = 0,93$ pa 1170. $0,93 = 1090 \text{ kWh}$.

Poleg tega dobimo iz turbine 15000 kg/h nizkotlačne pare s $p = 4,5 \text{ atm}$ in $t = 172^\circ \text{C}$, kar nam predstavlja pri entapiji le-te pare 669 Kcal/kg količino toplote, če računamo, da se vrača h kotlom že ohlajen kondenzat na 35° do 40°C :

$15.000 (669 - 40) = 9.435.000 \text{ Kcal/h}$ koristen učinek protitlačne turbine (brez kotla) znaša za naš slučaj

$$\eta = \frac{1090 \cdot 860 + 9.435.000}{15.000 \cdot 762,9} = 0,90 \text{ ali } 90\%$$

Za proizvodnjo 15.000 kg/h pare s pritiskom v kotlu $26,2 \text{ atm}$ pri 396°C , s trboveljskim premogom kalorične vrednosti 4000 Kcal/1 kg in pri povprečnem učinku parnih kotlov $\eta = 0,70$ ter z upoštevanjem temperature povratnih kondenzatov ($t = 35^\circ - 40^\circ$) znaša poraba premoga

$$Q = \frac{15.000 (778 - 35)}{4.000 \cdot 0,70} = 4.000 \text{ kg/h}$$

ali 3,78 kg pare na 1 kg premoga.

Padec pritiska do turbin znaša normalno 11–13%, padec temperature pa ca. 4%, tako da dobimo pred turbinami stanje pare s kakršnim je bilo v prejšnjih odstavkih računano.

Če primerjamo obe turbini z ozirom na ekonomičnost obratovanja, vidimo sledeče:

A. Pri porabi 15.000 kg/h pare v protitlačni turbini s porabo 4000 kg premoga dobimo 1090 kW/h električne energije in 9.435.000 Kcal/h parne energije za nizkotlačne potrebe.

B. Če bi hoteli z uporabo kondenzacijske parne turbine proizvajati gornjo energijo, bi rabili:

1. Za proizvodnjo električne energije

$$Q_1 = \frac{4000}{3140} \cdot 1090 = 1390 \text{ kg/h}$$

(pri 3140 kW/h porabimo 4000 kg/h premoga)

2. Za proizvodnjo pare, ki bi krila toploto 9.435.000 Kcal/h in uporabi premoga 4000 Kcal/kg ter učinku kotla $W = 0,70$ bi potrebovali še

$$Q_2 = \frac{9.435.000}{4000} = 3380 \text{ kg/h premoga}$$

3. Skupna poraba premoga znaša:

$$Q = Q_1 + Q_2 = 4770 \text{ kg/h}$$

D. Iz gornjega sledi, da porabimo pri obratovanju s protitlačno turbino 4770 – 4000 = 770 kg/h premoga manj.

Pri takem obratovanju in pri upoštevanju 75% obratnega časa z 80% obremenitvijo, bi letno prihranili

$$365 \cdot 24 \cdot 0,77 \cdot 0,75 \cdot 0,80 = 4030 \text{ ton}$$

premoga, kar prinaša pri ceni premoga 3850 din/1 tona

$$3850 \times 4030 = 15.500.00 \text{ din letnega prihranka}$$

III. Poleg gori opisanih turbin imamo še **kondenzacijske parne turbine z reguliranim odvzedom pare** iz srednjega dela turbine. Taka turbina se je letos montirala v centrali. Po ekonomičnosti spada ta turbina med protitlačno in kondenzacijsko parno turbino. Čim več pare se odvzame za nizki tlak, tem bolj je obratovanje ekonomično.

Odvzem nizkotlačne pare iz parnih turbin je pa odvisen od količinske potrebe nizkotlačni pari v obratih.

Ekonomičnost turbin se znatno dviga z višjimi vstopnimi pritiski in temperaturami pare.

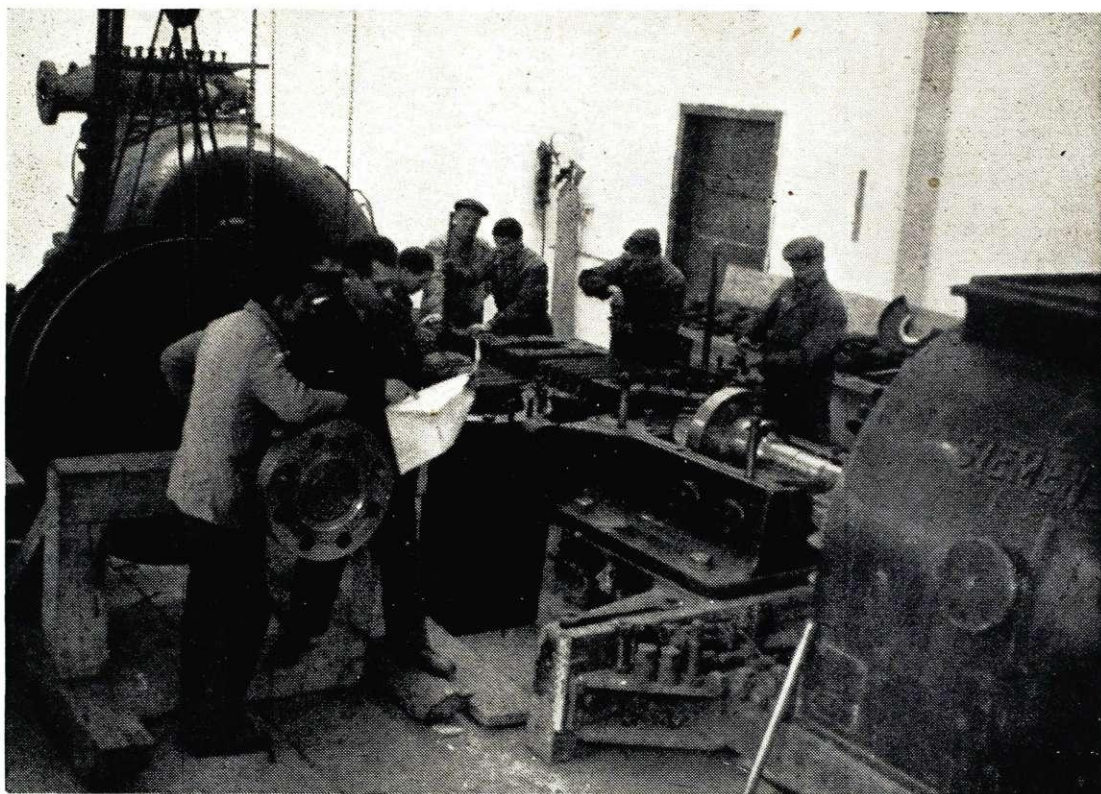
Navedeno razmotrivanje bazira na nepopolnih podatkih o teh turbinah in se bodo pokazala, ko bodo turbine v pogonu, morda malenkostna odstopanja, ker niso točno poznani notranji izkoristki turbin.

Parne turbine v kalorični centrali je montiral monter industrijskega biroja v Zagrebu tov. Rimac Dane z našimi strokovnimi delavci energijske grupe in delavnic vzdrževalne grupe. Posebno je omeniti instalacijo zamotanih parnih in vodnih cevovodov in elektroopreme, kar so napravili naši železarji. Gradbena dela je izvajal Gradis. Napačno bi bilo, ako bi izpustili pri-

pombo o res lepem in uspešnem medsebojnem sodelovanju vseh, ki so bili zaposleni pri teh delih.

Z montažnimi deli parnih turbin se je začelo 20. jan. 1956. Kondenzacijska para AEG je bila kompletno montirana v pred-

videnem roku do 15. marca 1956 a pri protitlačni parni turbini MAN se zaključujejo strojno instalacijska dela, med tem ko bodo elektroinstalacijska dela za turbino MAN dovršena po prejemu manjkajočega elektromateriala od naših domačih podjetij.

Parna turbina AEG z generatorjem

Nova delovna zmaga naših livarjev

Delo v livarnah je zelo naporno in težko ter do neke mere tudi zdravju škodljivo. Človek, ki tega okolja ni navajen, dobiva nekak tesnoben vtis in si želi čimprej iz tega „pekla“. Toda kljub težkim pogojem dela najdemo požrtvovalne kaluparje in livarje, ki zastavljajo svoje sile za kvalitetno opravljanje svojega dela. Njih namen je dobiti lep in čvrst odlitek.

Od časa do časa pa je pred kolektiv postavljena kakšna posebno odgovorna naloga. V takih slučajih ni nobena življenjska izkušnja preveč, niti ni nikoli dovolj teoretičnega znanja, ki naj zagotovi res uspešno delo.

Tako je dobil kolektiv livarne v zadnjem času v odlitje valjčno stojalo za hladno va-

ljanje pločevine na Javorniku. Zaradi izrednih izmer tega stojala je bilo treba najožjega sodelovanja, da je bil zagotovljen uspeh pri odlitju enega komada v bruto teži 30.000 kg, ker bi ob najmanjši napaki lahko nastala milijonska škoda. Vsak posameznik je občutil veliko odgovornost pri tem delu. Potrebna je bila dobra organizacija dela, preudariti je bilo treba način dela, bilo je nešteto potov in nemalo skrbi, predno je bilo vse to uresničeno. Zato ob takem uspehu res priznanje. Tokrat je kolektiv pokazal, kaj premore složno delo ob upoštevanju praktičnih in teoretičnih rešitev problemov, ki kar sami po sebi nastajajo ob takem delu.

T. R.

Lastna previdnost je najboljša varnostna naprava

V letu 1955 je bil dosežen doslej najnižji procent nezgod in to 17,1%. Pravtako je izredno ugoden procent bolezni našega kolektiva, posebno še, če dodamo, da so v 4,19% vključeni vsi bolniki zaradi bolezni, poškodb, zaradi nege družinskih članov in tudi porodnice.

P (pogostnost nesreč) v letu 1955 je znašala 70,7%, dočim je T (težina nesreč) 2.243. Vse to se odraža tudi v številu nezgod v preteklem letu, ki znaša 1212 ter je nižja za 190 nezgod v letu 1954. Še bolj razvidno pa je znižanje obratnih nezgod, če povemo, da znaša izpad dnin v preteklem letu 15.946, dočim v letu 1954 20.734. V letu 1955 je torej za 4788 dnin manjši izostanek od dela zaradi nezgod.

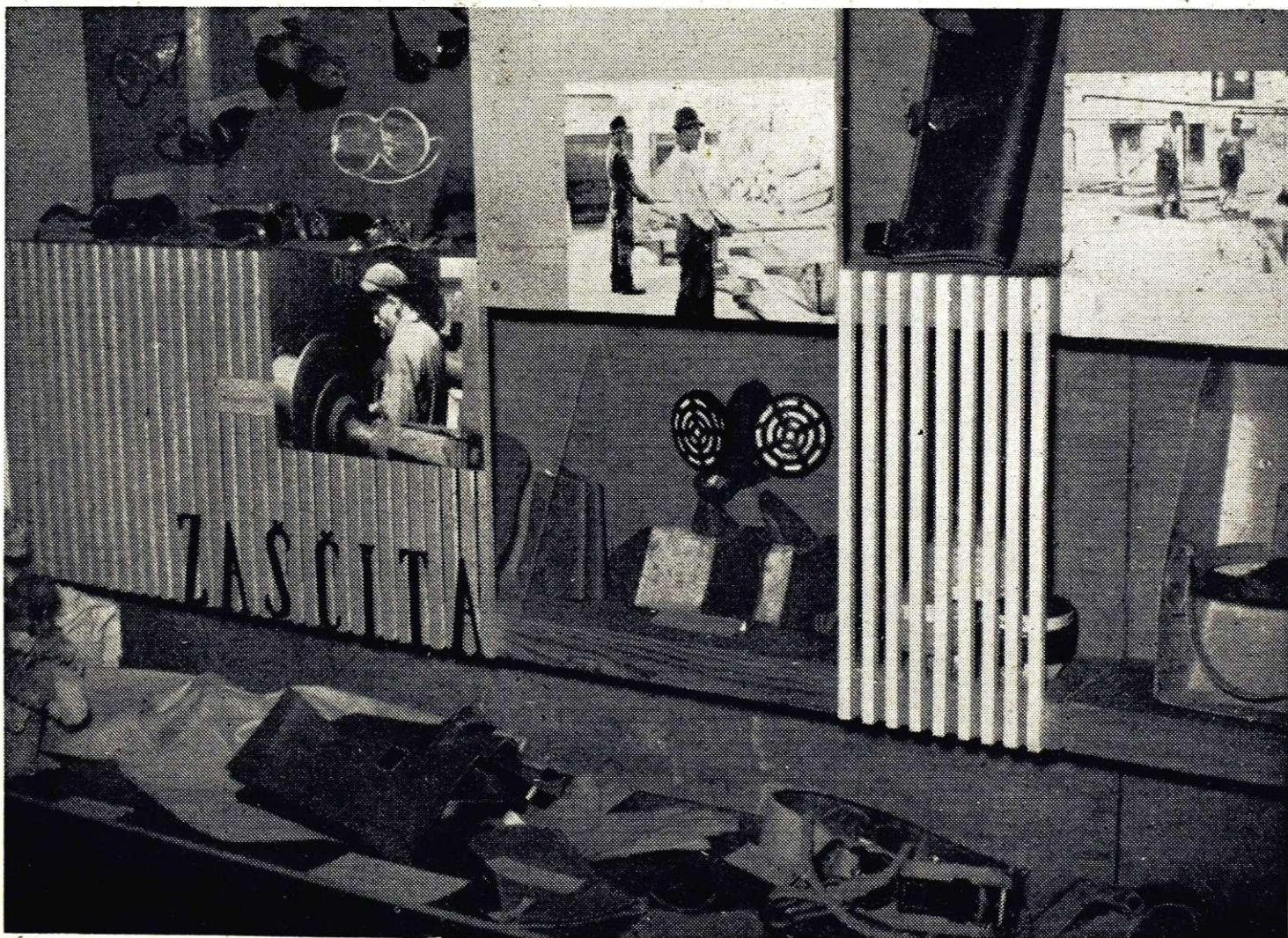
Lani je bil zaradi nezgod v našem kolektivu zmanjšan narodni dohodek za 130.524.466 dinarjev. Istočasno pa moramo omeniti, da smo z znižanjem obratnih nezgod, odnosno zaradi manjšega izpada dnin, v preteklem letu na narodnem dohodku prihranili 36.489.348 dinarjev. Do te številke smo prišli s primerjavo letošnjega izpada dnin z lanskeletnim.

Oddelek higiensko tehnične zaščite se je v preteklem letu vsetransko trudil za odpravo nezgod in bolezenskih izostankov. Vse to smo poskušali doseči z različnimi preventivnimi ukrepi, v nemali meri pa se imamo za znižanje

nje obratnih nezgod zahvaliti uvedbi medobratnega tekmovanja za znižanje obratnih nezgod. Uprava podjetja je skupno s sindikatom ZJ odobrila za dosežene uspehe 778.450 dinarjev. Ta denar bodo prejeli sindikalni odbori obratov za kritje stroškov raznih poučnih ekskurzij, izletov itd.

Vodstvo podjetja je v preteklem letu za izboljšanje tehničnih nedostatkov po obratih, za gradnjo higiensko renoviranih sanitarij, za dograditev obratne ambulante, za osebna zaščitna sredstva, za razne dodatke po uredbi kot tudi opremo in material rešilnih postaj, votiralo 156.763.102 dinarjev.

V preteklem letu je uprava podjetja pokazala zelo mnogo razumevanja za dvig kvalitete tehničnega kadra. Za mojstre in predelavce je bil organiziran tečaj, na katerem so se udeleženci poleg splošnih predmetov, seznanili tudi z najosnovnejšimi prijemi zdravega in varnega delovnega postopka. Naš naraščaj se v Metalurški šoli kot tudi mojstrski šoli, izpopolnjuje in seznanja z varnim in zdravim načinom dela, tako da smo prepričani, da se bo v bližnji bodočnosti naš delovni kolektiv v celoti do dobra seznanil s higieno dela. Vsakega novosprejetega delavca smo tudi v preteklem letu seznanili z nevarnostmi dela ter mu ustmeno in pisмено podali osnove za varnost dela.

Z Republiške razstave zaščitnih sredstev

Zavod za proučevanje varnosti pri delu je ob sodelovanju z oddelkom delovne varnosti ZJ. organiziral v dneh od 9.—15. aprila 1955 razstavo zaščitnih sredstev, prikazal v diagramih, fotografijah in maketah stanje uspehov in neuspehov v posameznih panogah gospodarstva. Odziv našega delavstva za ogled razstave je bil precejšen in sicer je obiskalo to razstavo 9262 delavcev, uslužbencev in učencev. Poleg razstave so se predvajali obiskovalcem poučni filmi, ki so obravnavali varnostno-zdravstveno tematiko.

Za učence Metalurške šole kot tudi žerjavovodje, smo v preteklem letu izvršili po psihotehnični metodi selekcijo kadra. Škoda le, da podjetje nima svojega psihanalitika, ki bi postopoma pregledal vse delavce in uslužbence na odgovornejših delovnih mestih.

Priznamo, da nismo zadovoljni s procentom nezgod, doseženim v preteklem letu, vendar pripominjamo, da gre precej nezgod na rovaš živahne kapitalne izgradnje ob istočasnem normalnem obratovanju (martinarna, Javornik I., Javornik II.). Mnogo našega delavstva stanuje izven

Jesenic ter je vezano na vožnjo z vlaki, kolesi ali na daljšo pešpot. Razumljivo je, da tem ljudem manjka potrebnega počitka, ker smo prepričani, da v svojem prostem času opravljajo še druga priložnostna dela. Zdravniško je ugotovljeno, da predvsem starejše delavstvo zaradi pomanjkanja pravilne in zadostne prehrane v letih okupacije in prvih povojnih letih, pri delu ni dovolj odporno za premagovanje težkih fizičnih delovnih pogojev. Morbiditeta našega kolektiva pravtako prikazuje veliko število ulceroznih bolnikov, ki radi nepravilne prehrane čestokrat bolujejo. Jasno je, da fizično manj odporen delavec ni zmožen koncentrirano duševno razsojati nevarnosti delovnega postopka.

Zaradi otežkočenih delovnih pogojev (prah, vročina, plin) imamo čestokrat težave s pravilnim premeščanjem delovnih invalidov. Jasno je, da v težki industriji za take ljudi, najdemo bore malo primernih zdravih delovnih mest. Vodstvu podjetja priporočamo, da poskuša v okviru možnosti najti sredstva za gradnjo rehabilitacijske delavnice.

Število in odstotek nezgod ter izpad dnin po obratih za leto 1956

Nezgode	Obrati			Od teh žensk	Izpad dnin	Na eno nezgodo	Stalež	%
	smrtne	lahke	skupno					
Uprava podjetja	—	—	—	—	—	—	183	
Nabavni odderek	—	2	2	—	22	11	63	3,1
Pomožna služba	—	2	2	—	7	3	148	1,3
Plavž	—	75	75	2	1287	17	368	20,3
Livarna	—	32	32	—	327	10	192	16,6
Mehanična Jesenice	—	33	33	2	224	7	305	10,8
Gradbeni	—	48	48	1	818	17	310	15,4
OTK-laborat.	—	7	7	3	91	30	140	5,—
Komunalni odderek	—	1	1	—	268	268	87	1,1
Energijski odderek	—	13	13	2	141	10	158	8,2
Martinarna	2	130	132	—	1761	13	539	24,5
Elektropeč	—	25	25	—	344	13	80	31,2
Opekarna	—	31	31	2	398	12	210	14,7
Javornik I.	—	224	224	—	2364	10	737	30,3
Javornik II.	—	77	77	2	1007	13	376	20,5
Žična valjarna	—	45	45	1	799	17	210	21,4
Javornik III.	—	85	85	1	1162	13	340	25,—
Javornik IV.	—	4	4	—	25	6	54	7,4
Valjarna 2400	—	54	54	1	845	17	217	24,9
Jeklovlek	—	10	10	—	142	14	106	9,4
Predelovalni	1	127	128	5	1433	11	674	18,9
Varilna žica	—	10	10	5	90	9	132	7,5
Cevarna	—	15	15	1	171	11	157	9,5
Elektrodelavnica Jesenice	—	8	8	—	115	14	126	6,3
Konstruktorska delavnica	—	43	43	—	691	15	207	20,7
Prometni odderek	—	58	58	—	997	17	408	14,2
Transportni	—	42	42	7	331	7	169	24,9
Garaža	—	1	1	—	19	19	20	5,—
Kapitalna	—	4	4	—	17	4	73	5,4
Metalurška šola	—	3	3	—	50	18	294	1,—
Skupno:	3	1209	1212	35	15.946	13	7.083	17,1

Iz gornje tabele je razvidno, da smo v lanskem letu imeli tri smrtne žrtve in sicer: dve v martinarni, eno v predelovalnih obratih.

8. 2. 1955 ob 7.45. uri se je v livni jami hudo ponesrečil III. jamski pomočnik tov. Kemperle Justin. Imenovani je kritičnega dne pasiral mesto v livni jami, kjer je žerjavovodja pravkar slekel žlindrini blok ter ga hotel nadomestiti z varnostnim zvonom. Ker je ta blok (svinja) stal na železnem platonu zaradi krivine ozkega tira nekoliko postrani — nagnjen, in je bil ohlajen le na periferiji, dočim v notranjosti kot običajno še vedno tekoč, je prišlo vsled enostranskega pritiska na zunanjo steno do eksplozije in izliva žareče žlindre. Prav v tem momentu, ko je prišlo do eksplozije, je tov. Kemperle to

mesto prešel in ga je valj te tekoče žlindre zajel tako, da je bil v trenutku ves v ognju. Nudena mu je bila prva pomoč, vendar je po prevozu v bolnišnico 11. 2. 1955 ob 23.45 umrl.

Drugi smrtni primer se je dogodil pri stiskalnici starega železa 27. III. 1955 ob 11.30. uri. Žrtev te smrtne nesreče je bil tov. Zupan Stanko, po poklicu krmilar stiskalnice starega železa v martinarni. Stiskalnica starega železa je bila kritičnega dne v popravilu. Po končani montaži stiskalnice je bilo treba poglobiti pokončni bat v normalno ležišče. Žerjavovodja je odložil ta kos svinje na platon zato, da bi ga varno poprijel ter tako obremenjen poskušal poglobiti bat stiskalnice. Po nesreči in vsled nepažnje je pa žerjavovodja ta železni komad od-

ložil ekscentrično in v momentu, ko je z grabilcem še enostransko obremenil platonski voziček, se je voziček privzdignil in skočil naprej. Pri tem je zadel tam stoječega Zupana Stanka na glavo, ter mu zadal smrtno poškodbo. Tov. Zupan je utrpel kompleten zlom lobanje ter v nekaj trenutkih po prenosu na rešilno postajo, tudi izdihnil.

Tretja žrtev dela, je bil tov. Miklavčič Jože, vozač elektrokare v predelovalnih obratih (hladna valjarna). Na nočni dnini dne 18.—19. VII. 1955 ob cca 23.20. uri je tov. Miklavčič pripeljal z električno karo anker naložen z tračnim železom v teži cca 1200 kg iz lužilnice v hladno valjarno. Valjavec mu je pokazal mesto, kamor naj železo odloži. Tov. Miklavčič je s karo manevriral na prostoru cca 5 m² in sicer z obrazom obrnjen proti kari in bremenu, tako, da je karo premikal hrbtno. Pri tem manevriranju je zadel v stroj 280/II za valjanje tračnega železa in sicer tako, da se je zaletel z desno stranjo hrbta v krmilno kolo za pritiskanje valjev. V trenutku je poškodovanec karo zavril in že v naslednjem momentu karo tudi odmaknil za cca 30 cm od krmilnega kolesa. Karo je zaustavil in se jecljajoč sesedel. Kljub temu, da so mu sodelavci prigovarjali, naj gre na rešilno postajo, v to ni privolil, ampak je ponovno pričel z vožnjo. Ko je prevozil cca 3 m je spustil mizo in odložil tovor. Nato je zapeljal karo še kaka dva metra, jo ustavil in sedel na stojišče vozila. V tem momentu so ga sodelavci prenesli na rešilno postajo, kjer mu je bila nudena prva pomoč in odrejen takojšen prevoz v bolnišnico. Vsled močne notranje krvavitve je ponesrečeni med prevozom poškodbi podlegel.

Če analiziramo smrtno poškodbo tov. Kemperla, pridemo do zaključka, da je utesnjenost delovnega prostora v livni jami v precejšnji meri vplivala na težino po-

škodbe. Zaradi pomanjkanja prehodov je tov. Kemperle preziral možnost hude nesreče, ter je po najkrajši poti, to je prav iz bližine pasiral žlindrini blok v momentu slačenja litnega zvona, odnosno namestitve varnostnega zvona. Obratovodstvo martinarne je vprav zaradi preprečitve eventualnih eksplozij in razlitja žlindre odredilo za prevoz teh blokov namestitve varnostnih zvonov.

V drugem smrtnem primeru je jasno razvidna krivda žerjavovodje, ki ni železnega kosa varno prijel z grabilcem že na tleh, odnosno, da za poprijem, tega kosa ni odložil centrično na železni platon, (na sredino vozička) in ni poslušal sodelujočih. Pri enaki obremenitvi obeh osi, ne bi prišlo do povzdiga in iztirjenja platonskega vozička. Žerjavovodja je manipuliral z bremenom, ne da bi opozoril tam stoječe, naj se umaknejo ali vsaj dal z zvoncem varnostni signal za nevarnost. Ker se je to delo vršilo na nedeljo in jim je pri delu nagajalo, so se poslužili najslabšega načina dela, tudi glede strokovne izvedbe — kar pa je bilo usodno.

V prvem primeru sodišče ni ugotovilo tuje krivde, dočim je za smrtno nezgodo spoznalo v drugem primeru za glavnega krivca žerjavovodjo, ki je bil kaznovan z osmimi meseci zapor, pogojno za tri leta. V tretjem smrtnem primeru sodišče ni ugotovilo tuje krivde, temveč je poudarilo in ugotovilo premalo osebno pazljivost pri manevriranju elektrokare.

Iz primerjave nezgod od leta 1946 dalje, je razvidno, da smo imeli letos enako število smrtnih nezgod kot lani, da je pa občutno znižano število vseh nezgod v letošnjem letu in sicer smo imeli v letu 1955 190 nezgod manj, kot lani. Zvišan je tudi povprečen stalež v letošnjem letu in sicer za 193 delavcev in uslužbencev. Vsled manjšega števila nezgod v letošnjem letu, se je znižal tudi izpad

Na Republiški razstavi so bile razstavljene tudi zaščitne obleke, ki varujejo delavce pred različnimi kemičnimi in podobnimi vplivi

dnin za 4788. Iz tega sledi, da so bile nezgode v letošnjem letu pretežno lažjega značaja. V letu 1954 je znašal izpad dnin na eno nezgodo 15, dočim v letošnjem letu 13. Mesečno povprečje nezgod v letu 1954 je znašalo 1,7%, dočim v letu 1955 1,4%. Letni procent nezgod na stalež je znašal v letu 1955 17,1% in je torej za 3,2% nižji, kot v letu 1954.

Največ nezgod smo imeli v težkih metalurških obratih kot so: Javornik I., martinarna, predelovalni obrati, elektropeč itd. V teh obratih so stvarno najtežji delovni pogoji, istočasno pa bremeni novogradnja ob normalnem obratovanju v teh obratih potrebni delovni prostor. Prepričani smo, da utesnjenost, pomanjkanje pre-

hodov in potov, nadalje velike temperaturne razlike in tempo dela močno obremenjujejo fizično in duševno koncentracijo zaposlenega delavca. V predelovalnih obratih so delovni pogoji precej boljši, imamo pa težave s kadrovci iz železarn »Boris Kidrič« (Nikšić), ki so prišli k nam na priučevanje. Ni torej čudno, če ti kadrovci, ki nimajo nikake železarske tradicije, čestokrat greše s svojo nepremišljenostjo in neznanjem pri varnem in zdravem delovnem postopku.

V naslednjih priloženih tabelah in razčlenitvah bomo poskušali podrobneje prikazati vrsto poškodb po značaju in drugih faktorjih, ki so bistveno važni pri analizi nesreč.

Statistični prikaz nezgod od leta 1946 do 1955

Nezgode številčno in v %

Leto	Stalež	Smrtne nezgode	Težke nezgode	Srednje nezgode	Lahke nezgode	Skupaj nezgod	Nezgode v % na stalež	Izpad ur	Izpad ur v din
1946	5.424	2	11	156	984	1.153	21,2	138.000	2,521.260.—
1947	6.531	7	16	369	942	1.334	20,4	149.536	3,253.894.—
1948	6.893	3	8	264	1.302	1.577	22,8	130.088	3,034.953.—
1949	7.180	6	22	252	937	1.217	16,9	146.800	3,461.544.—
1950	7.237	14	24	34	1.161	1.233	17,—	198.536	4,659.640.—
1951	6.328	3	11	58	1.018	1.090	17,2	187.600	4,259.258.—
1952	6.125	11	14	50	1.095	1.170	19,1	201.736	9,199.157.—
1953	6.544	5	7	65	924	1.001	15,2	170.776	8,168.216.—
1954	6.890	3	6	—	1.393	1.402	20,3	165.872	8,341.605.—
1955	7.083	3	2	—	1.207	1.212	17,1	127.588	7,078.099.—

Nezgode po mesecih

Mesec	Stalež	Nezgode razen na poti v službo	V %	Vse nezgode	V %	Nezgode razen 1—3 dni	V %	Število nezgod odšt. 1—3 dni in na poti v in iz službe	V %
Januar	7047	100	1,4	107	1,5	77	1,0	70	0,9
Februar	7038	100	1,4	100	1,4	71	1,0	71	1,0
Marec	7061	110	1,5	116	1,6	89	1,2	83	1,1
April	7014	93	1,3	100	1,4	74	1,0	67	0,9
Maj	7009	89	1,2	91	1,29	71	1,0	69	0,9
Junij	7326	95	1,2	99	1,3	80	1,0	76	1,0
Julij	6996	82	1,1	98	1,4	78	1,1	62	0,8
Avgust	7044	119	1,6	128	1,8	97	1,3	78	1,1
September	7062	110	1,5	118	1,6	95	1,3	87	1,2
Oktober	7107	116	1,6	127	1,7	92	1,2	81	1,1
November	7116	101	1,4	107	1,5	84	1,1	78	1,0
December	7179	97	1,3	104	1,4	79	1,1	72	1,0
Skupno	7083	1212	17,1	1295	18,2	987	13,9	894	12,6

Tabelarni prikaz nezgod po mesecih bo lažje umljiy, če damo nekaj pojasnil. V tretji rubriki navajamo nezgode, kolikor jih je utrpelo naše delavstvo v letu 1955 na delovnih mestih. Izvzete so nezgode na poti v in iz službe. Tako se je 83 naših delavcev ponesrečilo na poti v in iz službe. Največ teh nezgod je bilo v juliju, avgustu, septembru in oktobru in sicer 44. Že v uvodu smo omenili, da se precej naših delavcev vozi na delo z vlaki in kolesi. Vsled trčenja delavskega vlaka v drugo garnituro, je bilo poškodovanih v preteklem letu 21 naših delavcev. Pravtako ne smemo mimo dejstva, da slabe ceste močno vplivajo na naše kolesarje, ki se vozijo na delo. V mesecu avgustu smo morali registrirati smrtno nezgodo, ki se je pripetila našemu delavcu Prešernu Mirku pri vožnji s kolesom, ko se je vračal iz nočne dne domov. Vsled prevelike brzine in nepravilne vožnje na nekem ovinku v bližini obrata na Javorniku,

se je trčil z drugim kolesarjem, ki je pravtako hitel v svoji nepredvidni vožnji na delo. Pri tem trčenju je tov. Prešeren tako nesrečno udaril z glavo ob tla, da je zadobil zlom lobanjskega dna in da je na posledicah te nezgode v par dneh umrl v bolnici na Jesenicah. Preiskava, ki jo je vršila Notranja uprava, je nedvomno pokazala na krivdo samega ponesrečenca, ki pri pasirnjem ovinka ni bil zadostno previden in ni upošteval cestno-prometnih predpisov.

Če prištejemo k nezgodam, ki so jih naši delavci utrpeli pri delu, še nezgode na poti v in iz službe, se procent 17,1 zviša na 18,2%.

V zunanem svetu vodijo nezgodno statistiko brez nezgod od 1—4 dni in ne upoštevajo nezgod na poti v in iz službe. V tabeli smo tudi mi po tem ključu prikazali število nezgod brez 1—3 dni in brez nezgod na poti v in iz službe in dobili tako skupno 894 nezgod, kar je ekvi-

valentno 12,6% na stalež. Iz tega sledi, da smo se močno približali povprečnemu srednjeevropskemu procentu, kljub temu, da je njihova industrija tehnično na višjem nivoju in da je tudi njihovo delavstvo bogatejše na železarski tradiciji.

Zanimiva je ugotovitev, da smo imeli v mesecu marcu najvišji izpad dnin in razumljivo ekvivalentno tudi najvišji izpad delovnih ur, dočim v mesecu juliju po drugi strani najnižji izpad dnin in najnižji izpad delovnih ur. Iz tega sledi, da stvarno ne moremo iskati vzrokov za številnejše obratne nezgode v eventualnih sezonskih delih, ki jih delavstvo, stanujoč izven Jesenic, še doma opravlja.

V izpopolnitve statističnih podatkov, navajamo tudi izpad dnin za 83 nezgodnih primerov na poti v in iz službe, skupno 1.206, kar se odraža v 572.664 dinarjih.

V preteklem letu se je naš oddelek trudil za izpopolnitev preventivnih mer po obratih in oddelkih, kljub temu pa moramo priznati, da precej otežkočenih delovnih pogojev nismo mogli zadovoljivo sanirati. Posledice teh nedostatkov so lepo razvidne v zvišanem številu delovnih invalidov, bodisi invalidov zaradi nezgod, silikoze, odnosno poklicnih bolezni ali bolezni sploh. Vkljub nenehnemu opominjanju delavstva, naj rabi pri delu zaščitna sredstva, vedno znova ugotavljamo, da delavstvo odklanja rabo neprirodnih osebnih zaščitnih sredstev, kar je neposredno vzrok bolezenski invalidnosti, odnosno poklicnim boleznim.

V letu 1954 smo imeli:

144 moških invalidov, od teh 75 zaradi nezgod, 6 zaradi silikoze, 63 zaradi bolezni.

9 ženskih invalidov, od teh 3 zaradi nezgode in 6 zaradi bolezni.

153 invalidov dela, od teh 78 zaradi nezgod, 6 zaradi silikoze in 69 zaradi bolezni.

V letu 1955 smo imeli:

172 moških invalidov, od teh 80 zaradi nezgod, 3 zaradi silikoze, 89 zaradi bolezni.

10 ženskih invalidov, od teh 3 zaradi nezgode in 7 zaradi bolezni.

182 invalidov dela, od teh 83 zaradi nezgod, 3 zaradi silikoze, 96 zaradi bolezni.

Primerjajoč podatke o stanju invalidov v letu 1954 in 1955, vidimo, da se je število invalidov dela v preteklem letu zvišalo in sicer v petih primerih zaradi nezgod, v 27 primerih pa zaradi bolezni. Silikotikov imamo 3 manj, kar pa ne kaže objektivne slike bolezenskega stanja našega delavstva. Prepričani smo, da so nekateri odšli v pokoj ali pa našli zaposlitev izven železarne. V preteklem letu je bil namreč izvršen pregled vseh delavcev, ki delajo na otežkočenih delovnih mestih, predvsem izpostavljenim prahu, plinu in večjim temperaturnim spremembam. Ker še nismo prejeli dokončnih zdravniških izvidov, nismo mogli pristopiti k reševanju teh primerov. V kolikor nam je bilo javljeno, smo takoj poskušali s premestitvijo delavcev na druga, zdrava odnosno odgovarjajoča delovna mesta.

Po dogovoru z našimi obratnimi zdravniki smo 207 delavcev, ki so bili lažje poškodovani, poslali na lažja delovna mesta. Moramo poudariti, da niti v enem primeru ni prišlo do naknadne infekcije, ali drugih komplikacij.

V preteklem letu so naše rešilne postaje nudile prvo pomoč v 9.824 primerih, dočim so izvršile 34.154 preobvez. Skupno je torej pasiralo naše štiri rešilne postaje 43.978 poškodovancev. Neprimerno bi pa bila ta številka višja, če bi registrirali vse slučaje, ko so naši bolničarji odstranjevali različne tujke iz oči naših delavcev.

Podjetje je moralo vse nezgodne in bolezenske primere do sedmih dni plačevati, zato bo zanimivo, če številčno prikažemo te primere obenem s številom dni bolovanj ter višino stroškov na račun hranarine. V letu 1954 je bilo bolezensko in nezgodno odsotnih do 7 dni 8.217 primerov, ter je znašal izpad dni zaradi bolezni 31.442. Podjetje je na račun hranarine plačalo 12.082.999

dinarjev. V preteklem letu se je število znižalo in sicer je болоvalo do 7 dni 6.512 članov našega kolektiva in to 25.654 dni. Na račun hranarine je podjetje plačalo 7.887.738 dinarjev.

Pri splošnem pregledu poškodb je nujno, da ugotovimo izvore in vzroke za te nesreče. Če so nam ti faktorji znani, potem lažje preventivno ukrepamo vse potrebno za znižanje in preprečitev nesreč.

Izvori odnosno vzroki nesreč v lanskem letu so sledeči:

	Pri delu	Na poti v službo in iz službe
Neurejenost potov in prehodov v delovnih prostorih	95	4
Neurejenost ročnega orodja	32	—
Pomanjkanje in neurejenost zaščitnih naprav	22	—
Pomanjkljiva organizacija dela	42	—
Nepredpisan in samovoljni način dela	43	—
Neuporaba zaščitnih sredstev	127	—
Gibanje in zadrževanje na nedovoljenem mestu	16	—
Osebná neprevidnost	669	38
Neprevidnost druge osebe	52	10
Nespretnost	46	—
Utrujenost pri delu	11	—
Neurejena spolzka pot, prehodi	55	8
Trčenje vlaka	—	21
Okvara kolesa	—	2
Skupno	1.212	83

Takoj moramo pojasniti, da so v drugi koloni navedeni primeri nezgod na poti v in iz službe ter razčlenjeni po vzrokih.

Izredno visoka je številka vzrokov nezgod zaradi osebne neprevidnosti, kljub temu, da dovoljno naše delavstvo opozarjamo, da največ k preprečitvi nezgod lahko doprinese vsak sam, če delo opravlja po varnostnih in zdravstvenih napotkih. **Lastna previdnost je še vedno najboljša varnostna naprava!** Izstopa 127 primerov nezgod zaradi neuporabe zaščitnih sredstev. Nikdar nam delavstvo ni potrebno prepričevati za nošenje zaščitne delovne obleke ali zaščitnega obuvala, dežnih plaščev, skratka vseh priročnih zaščitnih artiklov. Velike težave pa imamo s tem, da delavstvo vedno opozarjamo tudi na uporabo ostalih tudi neprirodnih zaščitnih sredstev, kot so to: očala, maske proti prahu, ščitniki za obraz in sl. V 95 primerih so se naši delavci ponesrečili zaradi neurejenosti in pomanjkanje potov ter prehodov po delovnih prostorih. To je stara rak rana v našem podjetju, saj nimamo takorekoč pravih prehodov in potov, vse je prepreženo z železniškimi tiri, na ozko določenem prostoru so skladišča in stavbe posameznih obratov. V precejšnjih primerih je bila nespretnost delavca vzrok za nezgodo (kadrovci in novinci). **V 52 primerih je prišlo do nezgode vsled neprevidnosti druge osebe ali sodelavca. Po krivdi mojstrov je bilo 42 delavcev poškodovanih vsled slabe organizacije dela.** 55 primerov nezgod smo registrirali na račun neurejenosti in spolzkosti potov ter prehodov. V 32 primerih delavci niso pazili na izpravnost ročnega orodja, dočim se je 22 delavcev poškodovalo zaradi pomanjkanja odnosno odstranitve zaščitnih naprav. Delavec novinec, ki je odrejen v tako velikem podjetju kot je naše, na neko gotovo delovno mesto si izredno rad poišče priliko za ogled drugih sosedni obratov. **Ker ne pozna varnega delovnega postopka v tujem obratu, se često ponesreči. Takih primerov smo zasledili 16.** Preseneča izredno nizka številka, to je 11 primerov nezgod zaradi utrujenosti pri delu. Zdi se nam, da je ta številka prenizka, posebno še, ker nam je znano, da se dobra tretjina naših delavcev vozi na podeželje, ter opravlja v prostem času različna, tudi težka poljska dela.

- Mladinci!
- Mladinke!
- Delavci!
- Delavke!
- Člani družbenih organizacij!
- Člani komunske skupnosti!

**»Železar« je vaše glasilo,
zato dopisujte v »Železarja«!**

Poškodbe lahko razčlenimo takole:

	Pri delu	Na poti v službo in iz službe
Ubojina	180	6
Opekline	162	—
Izvin	82	18
Zmečkanina	364	17
Rana — urezi	93	11
Odrgnina	40	9
Udarci	47	4
Infekcije	14	—
Tujki	96	4
Zlom	67	11
Nalom	24	—
Pretrus možganov	5	—
Zastrupljenje s CO	14	—
Amputacije	9	—
Potpludbe	4	1
Turi	—	1
Vnetje	11	1
Skupno	1.212	83

Razčlenitev poškodb lepo kaže tipične poškodbe v teški industriji, kot so to ubojine, opekline, urezi, zmečkanine itd. Zelo visoko je število zmečkanin, saj znaša 364 nezgod in kaže na nezadostno zaščito bodisi rok bodisi nog. Pozdravljamo pobudo Zavoda za proučevanje varnosti pri delu, ki si je zadal nalogo, da v bližnji bodočnosti preskrbi za našega delavca potrebno varnostno obutev z jeklenimi vložki, kot tudi, da propagira uvedbo zaščitnih rokavic z jeklenimi vložki.

Pri navedenih nezgodah, so bili poškodovani sledeči deli telesa:

	Pri delu	Na poti v službo in iz službe
Glava	54	9
Oči	156	4
Obraz	41	2
Zapestje in prsti	384	13
Podlaket in nadlaket	73	20
Hrbet	21	4
Prsa	16	—
Boki	3	1
Trebuh	7	—
Noge	275	23
Stopala	143	2
Rebra	39	5
Skupno	1.212	83

Naslednja razpredelnica bo nazorno prikazala kvalifikacijski sestav poškodovancev. Evidentno je, da se je ponesrečilo največ kvalificiranih delavcev, ki jim sledijo poškodbe polkvalificiranih. Visoka je številka poškodovanih kadrovcv in presega število nezgod nekvalificiranih delavcev. Ta razvrstitev nekako odgovarja strukturi zaposlenih delavcev v našem podjetju, saj je znano, da morajo najodgovornejša in izredno nevarna in težka dela, v našem podjetju opravljati kvalificirani delavci. Z navedbo poškodb kadrovcv so naše prejšnje trditve potrjene.

Razčlenitev je sledeča:

	Pri delu	Na poti v službo in iz službe
Visokokvalificirani delavci	4	1
Kadrovcv	92	2
Tehnično osebje	20	1
Administrativno osebje	3	1
Kvalificirani delavci	638	42
Polkvalificirani delavci	358	29
Nekvalificirani delavci	90	5
Učenci	1	—
Pomožno osebje	7	2
Skupno	1.212	83

Večkrat vpliva tudi doba zaposlitve na pogostost nesreč.

Zanimiva pa je razvrstitev poškodb po dnevih in sicer:

	Pri delu	Na poti v službo in iz službe
Ponedeljek	197	16
Torek	153	4
Sreda	178	11
Četrtek	217	9
Petek	192	21
Sobota	179	12
Nedelja	96	10
Skupno	1.212	83

Delavski praznik 1. maj je naš največji praznik, ki ga delavski razred v svetu praznuje že več desetletij. Pred več kakor šestdesetimi leti so rdeče zastave zgovorno pričale, da delavski razred dostojno praznuje delavski praznik, kljub povečanemu nasilju.

Delavski razred Jugoslavije ni klonil tudi v tistih težkih časih, ko so bila napredno mislečim delavcem široko odprta vrata Glavnjače, Lepoglave in taborišč v Jvanjici ter Bilecih. S podvojenimi močmi je pred petnajstimi leti pod vodstvom Komunistične Partije Jugoslavije organiziral oboroženi odpor proti fašističnemu nasilju ter zmagal v veliki štiriletni narodnoosvobodilni borbi.

Letos že enajstič po osvoboditvi praznujemo delavski praznik 1. maj. Uredništvo »Železarja« čestita članom delovnega kolektiva Železarne Jesenice ter bralcem izven železarskega revirja v prepričanju, da sleherna tona vlitega in izvaljanega železa pomeni skromen ali vendar lep delež k skupnim naporom narodov socialistične Jugoslavije, ki si težko, toda uspešno utirajo pot v lepšo in srečnejšo bodočnost.

Uredništvo »Železarja«

Mesečno poročilo

Obrat:	Stalež	Ne z g o d						%	I z p a d		
		smrt.		ostale		skupno			dnin	ur	v din
		m	ž	m	ž	m	ž				
Visoke peči	366			8	—	8	—	2,1	94	752	40.856
Martinarna	521			13	—	13	—	2,4	211	1.688	91.709
Elektropeč	92			3	—	3	—	3,2	25	200	10.866
Javornik I.	715			18	2	18	2	2,7	309	2.472	134.304
Valjarna 2400	216			—	—	—	—	—	53	424	23.036
Javornik II.	400			8	—	8	—	2,0	68	544	29.556
Javornik IV.	60			2	—	2	—	3,3	25	200	10.866
Žična valjarna	202			2	—	2	—	0,9	30	240	13.039
Jeklovlek	134			1	—	1	—	0,7	5	40	2.173
Predelovalni	669			8	—	8	—	1,1	84	672	36.510
Cevarna	172			2	1	2	1	1,7	8	64	3.477
Elektrodni	133			—	1	—	1	0,7	20	160	8.693
Livarna	194			1	—	1	—	0,5	33	264	14.343
Šamotarna	206			1	—	1	—	0,4	10	80	4.346
OTK	146			—	—	—	—	—	3	24	1.304
Energijski	165			1	—	1	—	0,6	120	960	52.157
Mehanična	295			2	—	2	—	0,6	72	576	31.294
Konstr. del.	192			2	—	2	—	1,0	33	264	14.343
El. delavnica	124			—	—	—	—	—	—	—	—
Gradbeni odd.	124			5	—	5	—	1,6	105	840	45.636
Javornik III.	338			9	1	9	1	2,9	175	1.400	76.062
Promet	336			9	—	9	—	2,3	65	520	28.252
Transportni	168			2	—	2	—	1,1	30	240	13.039
Kapitalna	63			—	—	—	—	—	—	—	—
Garaža	20			—	—	—	—	—	9	72	3.912
Direkcija	236			—	1	—	1	1,4	20	160	8.693
Nabavni	48			—	—	—	—	—	9	72	3.912
Pomožna služba	64										
Kadri	16										
Komunalni	131										
MIŠ	236										
Honorarni	9										
Skupno	7.017			98	6	98	6	1,4	1.616	12.928	702.378

Skupno vseh nezgod 104.

Število nezgod na poti v in iz službe 11, izgubljenih dnin 238, = ur 1904 kar znese din 103.444.

Ne posnemajmo jih!

S pravo zagrizenostjo sta se lotila tatinskega posla zakonca Treven Ludvik in Treven Marija. Po majhnih komadičih sta od meseca februarja do meseca septembra 1955 znosila iz obrata Plavž kar 35 metrov kabla. Doma sta iz kabla odstranila zaščitno gumo, bakreno žico pa prodajala podjetju »Odpad« na Jesenicah. Ta, za oba dobičkanosen posel, pri katerem jima je bilo prav vseeno, ali sta odrezala kabel, ki ni služil za pogon motorjev, ali tistega, ki je služil, bi nadaljevala z isto vztrajnostjo, če ne bi dne 27. VII. 1955 zalotili nadzorni organi Trevna Ludvika pri rezanju kabla na stroju »Demag« v rudarni. Ta okolnost pa je odkrila tudi vse njune prejšnje tatvine kabla v Železarni, za katere niso mogli najti storilcev. Na sodišču je Treven Ludvik skesano priznal vse tatvine, medtem ko je skušala žena opravičiti tatvine z zagovorom, da v tovarni itak vsi kradejo, vsled česar je smatrala, da je tudi sama do kraje upravičena. Ker sodišče obrekovanje delovnega kolektiva ni moglo smatrati za olajševalno okolnost, je obsodilo oba na zaporne kazni in sicer Trevna Ludvika, ki je bil obtožen dveh kaznivih dejanj na dva meseca in 25 dni zapor. Treven Marijo pa zaradi otrok samo na 25 dni zapor.

Pohlep po nepošteno pridobljenem zaslužku je združil delavce Babiča Rudolfa, kontrolorja O. in vratarja H. A., člane našega del. kolektiva, v dobro org. tatinsko skupnico, ki bi s postopno krajo povzročila delovnemu kolektivu še dosti večjo materialno škodo, če ne bi bila po zaslugi nadzorne službe pravočasno odkrita. Babič Rudolf je v drugi polovici leta 1953 ugotovil, da trgovsko podjetje »Odpad« dobro plačuje raznovrstne kovine, zato je začel po malem jemati v Železarni bron in baker, ter ga prodajati omenjenemu podjetju. Ker pa zaradi kontrole ni mogel odnašati večjih količin, se je povezal z vratarjem Hočevarjem in kontrolorjem Omahnetom Ladislavom, ki sta bila zaposlena običajno pri glavnem izhodu, kjer je po končanem delu, včasih pa tudi med delom zapuščal tovarno. Kontrolor in vratar sta se za manjše nagrade v denarju in pijači zavezala, da ga pri odhodu iz tovarne ne bosta kontrolirala, četudi bo njegova prtljaga sumljivo težka. S tem sta mu odprla nove možnosti za čimvečje kupčije s podjetjem »Odpad«. Samo v poldrugem letu do leta 1954 je znosil iz tovarne 700 kg

brona in 138 kg medenine, s čemer je oškodoval železarno za najmanj 141.574 din. Medtem, ko mu je uspelo ves bron prodati in plen po dogovoru ustrezno razdeliti, mu je bila medenina ob hišni preiskavi zasežena in vrnjena lastniku. Ob hišni preiskavi pri Babiču so bili najdeni tudi številni drugi kovinski predmeti sumljivega izvora, za katere pa ni bilo mogoče ugotoviti, če so last Železarne. Složnost, s katero so se lotili in izvrševali tatinski posel, ni popustila niti na glavni obravnavi. Medtem, ko so dejanja na zaslišanju priznali, so na sodišču složno in enotno trdili, da tatvin niso izvršili, ampak da so jih organi TNZ k priznanju prisilili na način, ki po zakonu o kazenskem postopku ni dopusten. Potek glavne obravnave so s tem na sodišču znatno zavlekli, zlasti Babič, ker je trdil, da je storil dejanje v duševni neuravnoveženosti in ga je moral pregledati specialist za duševne bolezni. Po treh neuspešnih obravnavah jih je Okrajno sodišče končno spoznalo za krive in obsodilo Babiča Rudolfa na 6 mesecev zapor in povračilo škode v znesku 124.600 din, Omahneto Ladislava na 4 mesece, Hočevarja Antona pa na 3 mesece zapor. Pritožbo, ki so jo vsi trije vložili zaradi previsoke kazni, je Okrožno sodišče zavrnilo s pripombo, da so vse kazni prej prenizke kot previsoke.

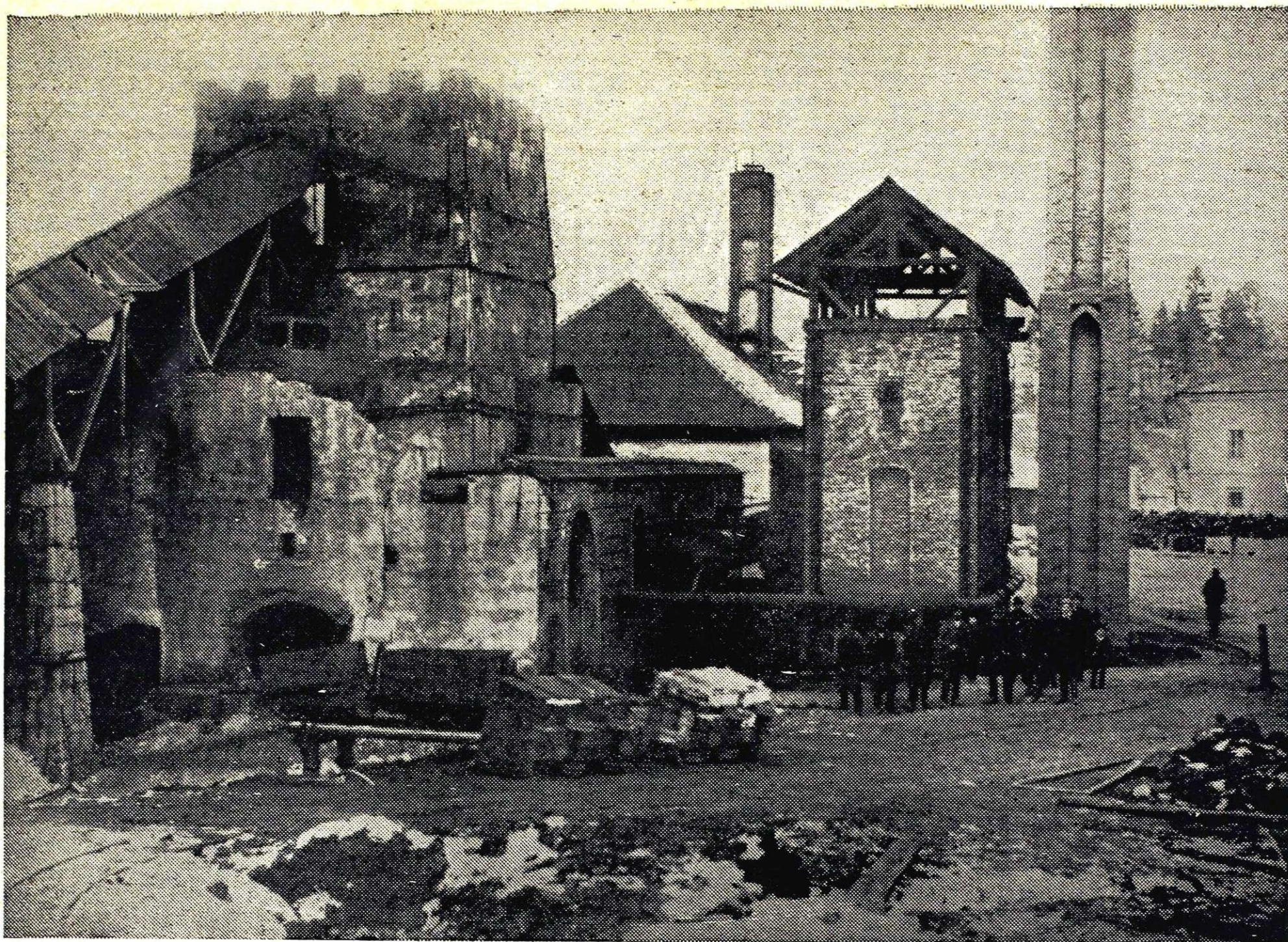
2. TEŽKO JE BITI V TUJINI ZA HLAPCA

28-letni A. A. električar z Javornika pri Jesenicah, je zaradi številnih tatvin, storjenih na škodo Železarne že star znanec Okrožnega sodišča v Ljubljani in Okrajnega v Radovljici. Ko je bil v letu 1955 obsojen zaradi tatvine od Okrožnega sodišča v Ljubljani na 11 mesecev zapor in ker je bil kmalu zatem zaradi tatvine električnih stikal v Gostinskem podjetju Svobode na Jesenicah ponovno v kazenskem postopku, je 3. 10. 1955 pobegnil iz bojazni pred kazensko odgovornostjo v Avstrijo.

Po treh mesecih hlapčevanja in stradanja pri posameznih kmetih v Avstriji je spoznal, da je bolje doma, čeprav v zaporu, kot v tujini za hlapca in se je 3. I. 1956 prostovoljno vrnil domov in prijavil organom LM, da bo odslužil zaslužen kazni. Ker se je s tem sam najbolje prepričal, kako je na oni strani Karavank beguncu, je tudi Okrajno tožilstvo v Radovljici sklenilo, da ga za pobeg čez državno mejo ne bo kazensko preganjalo.

Stavkujoči delavci so počastili spomin na ponesrečenega tovariša iz Maribora, ki se je ponesrečil na Javorniku

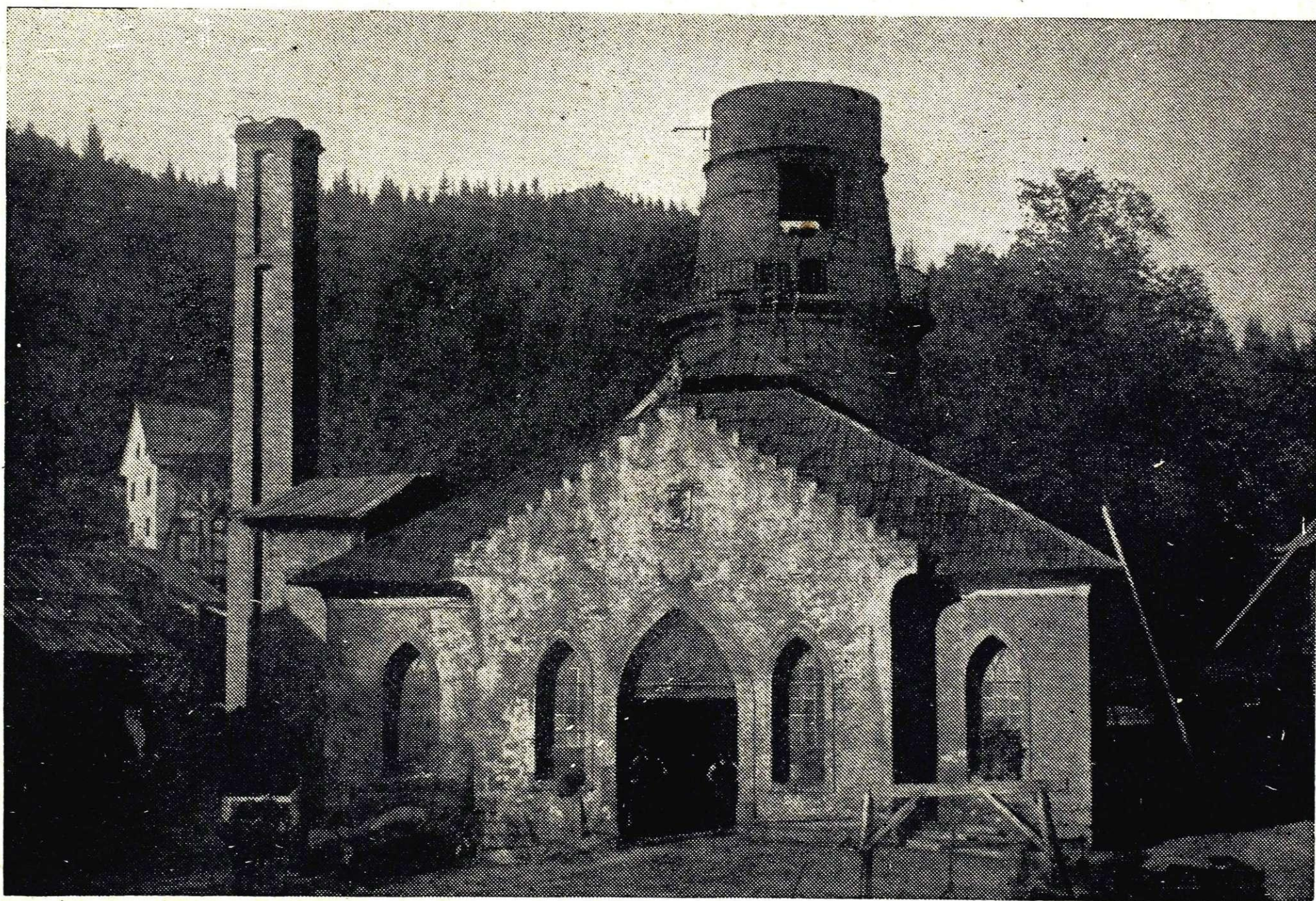

Plavž na Stari Savi

**Zaupniški
zbor
podružnice
SMRJ
na Jesenicah**

Skupina Jeseničanov
v taborišču
Ivanjica,
med njimi tudi
partizanski pesnik
Destovnik-Kajuh
in Tomaž Godec
iz Bohinjske
Bistrice ter
Matija Verdnik
z Jesenic

Plavž na Javorniku

S konference občinskega odbora SZDL Jesenice

V nedeljo, 15. aprila so bile v Sloveniji številne občinske konference SZDL. Ena teh je bila tudi v delavskem domu na Jesenicah. Na konferenci, katere se je udeležilo 123 delegatov, je podal izčrpno poročilo predsednik občinskega odbora Socialistične zveze tov. Ivo Ščavničar. S poročilom občinskega odbora SZDL Jesenice, ki so ga dobili delegati vnaprej in referatom predsednika Ščavničarja na konferenci, so bili delegati temeljito seznanjeni z gospodarsko in politično problematiko jeseniške občine, ki zajema bivše odbore Kranjska gora, Dovje-Mojstrana, Žirovnica in mesto Jesenice. Govornik je poudaril, da je socialistična zveza pomemben vzvod za delo in urejevanje problemov, zato se ji nalagajo vedno nove naloge. Poleg dogodkov v svetu je obravnaval tudi problematiko jeseniške občine. Ozemlje jeseniške občine je zelo razčlenjeno in pripada v celoti goratemu alpskemu svetu. Največje naravno bogastvo občine so gozdovi, ki merijo 18.127 ha, kar je skoraj polovica skupnega ozemlja. Na drugem mestu so travniki in pašniki, ki merijo 8.336 ha, osemkrat manj, komaj 1064 ha pa je njivskih površin. Pogoji za kmetijstvo so spričo tega mnogo slabši kot za živinorejo in gozdarstvo. V občini živi 23.101 prebivalcev. Približno polovica prebivalstva se preživlja z lastnim delom, druga polovica pa je vzdrževana. V industriji, obrti, prometu, trgovini, gostinstvu in drugih panogah je zaposlenih 8500 prebivalcev. Ker je zaposlenih samo v industriji 7200 prebivalcev, moramo reči, da je delež industrije pri skupnih dohodkih ter načinu življenja izredno velik, da pa je kmečkega prebivalstva zelo malo in da je obrtnikov odločno premalo.

Občinski ljudski odbor, ki je sestavljen iz odbornikov nekdanje mestne občine ter odbornikov bivših občinskih ljudskih odborov in šteje 40 članov, ima razdeljena delovna področja na 5 komisij in 12 svetov. Sveti delujejo zelo zadovoljivo in so rešili doslej že vrsto problemov. Svet za splošne zadeve in proračun je obravnaval proračun občine; poživitev dela protiletalske zaščite, odlok o javnem redu in miru itd. Svet za turizem in gostinstvo je obravnaval razna vprašanja s področja turizma in gostinstva v občini. Svet za šolstvo je predlagal komisijo za podeljevanje štipendij, pripravlja volitve novih šolskih odborov, proučuje višino in značaj investicij za šolstvo itd. Svet za prosveto in kulturo se je ukvarjal predvsem s poživitvijo prosvetne dejavnosti. Predlagal je ustanovitev nagrade Toneta Čufarja, ki naj bi se vsako leto na določeni dan

podeljevala najzaslužnejšim prosvetnim in kulturnim delavcem. Svet za zdravstvo ima zelo prostrano področje svojega dela. V njegovo področje spadajo vse zadeve s področja babiške in lekarniške službe, cepljenje zoper nalezljive bolezni, finančno in splošno poslovanje zdravstvenih domov, higienska služba, zobozdravstvo itd. Svet za splošno skrbstvo je razpravljal doslej o podporah socialnim podpirancem, ki jih je samo na Jesenicah 81. V njegovi skrbi so tudi socialno šibki otroci in otroci padlih borcev ter žrtev fašističnega nasilja. Svet za varstvo matere in otroka skrbi za vso mladino občine, neposredno pa za 48 otrok, ki so v raznih domovih. Svoje delo razvija tudi preko 17 terenskih obiskovalk. Svet za delo in delovna razmerja skrbi za spoštovanje delovnih predpisov, zakona o vajencih itd. Usmerja mladino v poklice in v sodelovanju s posredovalnico za delo zaposluje nezaposleno delovno silo. Svet za kmetijstvo in gozdarstvo je s priključitvijo novih občin dobil prostrano področje svojega delovanja. Svet za gradbene in komunalne zadeve je izdelal osnutke novih odlokov o stanovanjski skupnosti, o hišnem redu, o sklepanju najemnih pogodb itd. Zelo delaven je Svet za gospodarstvo, ki je imel nad 10 sej ter obravnaval vprašanja s področja proračuna, trgovine, obrti, gradenj itd. Delo občine se razvija tudi na krajevnih odborih, ki so v Ratečah, Kranjski gori, Mojstrani in Žirovnici.

Prebivalci jeseniške občine so ustvarili lani v podjetjih in ostalih gospodarskih panogah 24 in pol milijarde skupnih sredstev. Železarna, ki zaposluje dve tretjini vseh aktivnih proizvodnih prebivalcev občine, je ustvarila skoraj devet desetih vseh teh sredstev. Iz tega sledi, da ima jeseniška občina izrazito industrijski značaj in odmerja utrip dela in življenja v vsej občini. Jeseniška Železarna in njen delavec odigravata pomembno vlogo pri razvoju in industrializaciji naše domovine.

Na območju jeseniške občine je bilo v desetih letih investiranih dobrih 16 milijard dinarjev. Nad 9 milijard so stale nove naprave v Železarni, nad 2 milijardi so stale razne pomožne naprave, blizu 2 milijarde je stala HC Moste, 700 milijonov dinarjev je stala izgradnja železniške postaje, nad 2 milijardi pa je bilo investiranih v gradnjo stanovanj. Po deležu investicij jeseniška občina prav nič ne zaostaja za ostalimi predeli v FLRJ, kar nekateri ljudje preradi poudarjajo.

Sesto leto že teče, odkar so delavci pre-

vzeli podjetje v lastne roke. V 45 manjših podjetjih na območju jeseniške občine predstavlja celoten kolektiv delavski svet, v šestih podjetjih pa so voljeni delavski sveti. V njih sodeluje 453 članov med njimi 167 žena. Tam, kjer delavsko upravljanje nima dovolj močnih korenin se pojavljajo najrazličnejše nepravilnosti. Ljudje, ki zagreše taka dejanja, pa so kaj radi navzven veliki prijatelji delavcev.

Na območju občine je 11 osnovnih šol, tri nižje in ena popolna gimnazija, 2 otroška vrtca, 1 glasbena šola, vajenska šola, metalurška šola, mojstrska šola in srednja tehnična šola. V vseh šolah se vzgaja nekaj nad 4000 učencev in dijakov. Šole upravljajo šolski odbori, v katerih se udeležuje 124 odbornikov. V šolah poučuje 30 profesorjev, 15 predmetnih učiteljev, 6 strokovnih učiteljev, 62 učiteljev in 8 vzgojiteljev. Učni uspehi na šolah še niso povsem zadovoljivi.

Razen šol se ukvarja z vzgojo tudi vrsta društev, ki jih v jeseniški občini ni malo. Vsa prosvetna društva združujejo 1702 člena. Mladine vključujejo prosvetna društva okrog 300, telesno-vzgojna okrog 800 in ostala okrog 650, kar pomeni, da je v društveno življenje zajeta komaj tretjina vse mladine.

Poleg društev deluje na območju občine, t. j. na Jesenicah tudi polpoklicno gledališče, ki je delavskemu središču, kot so Jesenice, nujno potrebno. Dalje je na Jesenicah tehniški muzej, ljudska knjižnica, kino podjetje z več kinodvoranami itd.

Pomembno vlogo v življenju in delu Socialistične zveze odigravajo odnosi z ostalimi političnimi organizacijami. Vse politične organizacije so bile lani reorganizirane. Ustanovila so se občinska vodstva za novo občino Jesenice, s čemer je bil storjen nov korak pri izoblikovanju organizacij. Število osnovnih organizacij in število članstva se bistveno ni izpremenilo, storjenega pa je bilo mnogo v spoznavanju in skupnem reševanju nalog in problemov. Sedež vodstev je sedaj skupen za Komite ZKS, Odbor SZDL, Komite LMS, Občinski odbor ZB-NOV, Društvo prijateljev mladine, Sveta „Svoboda“ in prosvetnih društev ter Zveze ženskih društev.

Stanje članstva Soc. zveze delov. ljudstva Jesenice je bilo ob letošnjih občnih zborih 11.414; od teh odpade na Jesenice, 8.283, na Kranjsko goro 1.469, na Zirovnico 949 in na Mojstrano 713. Je torej visok odstotek prebivalcev, ki še niso včlanjeni v SZDL. Temu vprašanju bo treba posvetiti v bodoče več pozornosti.

Poročilu občinskega odbora SZDL in referatu predsednika Ščavničarja, ter bogati razpravi delegatov so sledile volitve novega odbora. Namesto 25 so izvolili 29 članov v nov občinski odbor SZDL ter 5 članov nadzornega odbora. Za okrajno skupščino, ki bo v kratkem v Kranju, so izvolili tudi 35 delegatov. I. konferenci občinskega odbora SZDL Jesenice je prisostvoval kot gost tudi predstavnik Okrajnega odbora SZDL Kranj tov. Milan Košmelj.

Rekordni proizvodni uspehi v našem kolektivu

Kljub izredno težkim pogojem, kakršni obstojajo v metalurški industriji pa v obratih jeseniške železarne vendarle dosegajo uspehe, na katere so naši železarji lahko tudi upravičeno ponosni.

Tako je bil na težki progi v obratu Javornik I. dosežen lep proizvodni uspeh. 6. IV. 1956 so dosegli največji vložek odkar proga obratuje in sicer 619,9 ton v 24 urah.

Tudi v cevarni so pohiteli, da bi nadoknadili zastoj, ki je bil v začetku leta tako, kakor v vseh ostalih obratih železarne zaradi pomanjkanja električne energije. V obratu cevarna so dosegli največjo mesečno proizvodnjo v marcu in sicer 1.046,5 ton proizvodnje.

V valjarni 2400 se lahko ponašajo z največjo odpremo gotove robe v mesecu marcu 1956. Svojim naročnikom so v tem mesecu odpremili 5.793,9 ton pločevine.

Razveseljiva novica je, da so v mehanizirani valjarni tanke pločevine dosegli razmeroma lepe uspehe. Tako je bila dosežena na novi progi 1300 največja mesečna proizvodnja vroče valjane pločevine 3.320,— t v mesecu marcu 1956. Prav tako pa so dosegli dne 16. IV. 1956 207 ton vložka na trio ogrođju.

Navedenim obratom čestitamo k doseženim proizvodnim uspehom ter jim pri bodočem delu želimo nadaljnjih uspehov.

PREPREČUJ OBRATNE NEZGODE!

Skozi kraje jeseniške občine

Dolino Save Dolinke, v kateri ležijo kraji jeseniške komune, imenujejo nekateri Podkorenska, drugi pa Gornjesavska dolina. V ledeni dobi so jo izdolbili ledeniki in ji dali podolgovato koritasto obliko. Na obeh straneh jo obdajajo strma pobočja Julijskih Alp in Karavan. V dolnjem koncu jo razceplja v dolino Radovne in v Jeseniško dolino. Večji del doline Radovne gravitira k Bledu in je zato po sedanjih teritorialni razdelitvi

ninske planote, med njimi najlepša RAVNE, kjer imajo jeseniški kovinarji svoj počitniški dom. Pod Karavankami, skoro v višini tisoč metrov, sta planinska kraja Plavški Prihodi in Planina. Med temi kraji je bila zelo verjetno nekoč planota, ki pa jo je vedno bolj poglobljajal potok Jesenica.

Planina je bila v najstarejših časih med najvažnejšimi fužinarskimi kraji na Gorenjskem. Valvasor pravi, da so v starih časih

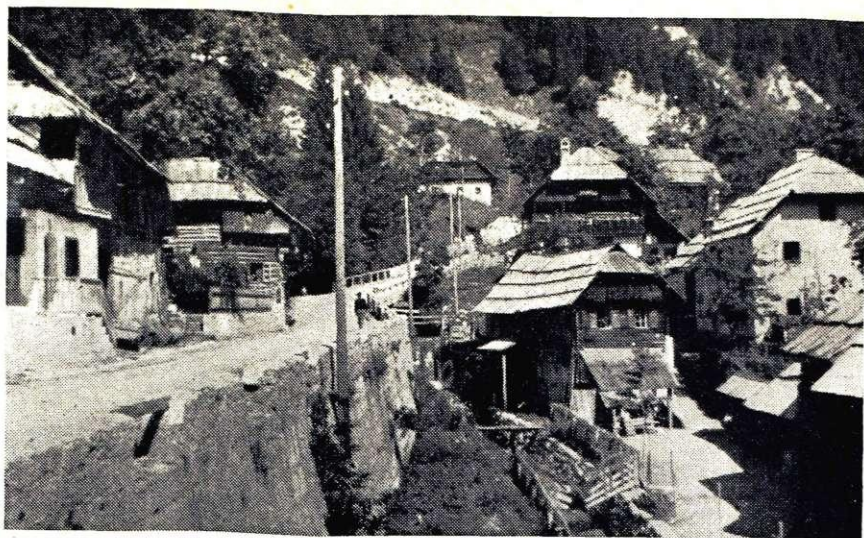

Rateče

vključena skoro vsa ta dolina v blejsko komuno. Pri Zirovnici se Podkorenska dolina odpira v radovljiško planoto, ki je obdana s čudovitim vencem skalnatih Julijcev in travnatih Karavank. V jeseniško komuno so se združili nekdanji občinski ljudski odbori Zirovnica (razen Rodenj in Vrbe), Jesenice, Mojstrana in Kranjska gora.

JESENICE, sedež jeseniške komune, so politično, gospodarsko in kulturno središče Podkorenske doline. So eno najmočnejših industrijskih mest v Jugoslaviji in štejejo blizu sedemnajst tisoč prebivalcev. Leže na obeh bregovih Save Dolinke. Na severu je predgorje Karavank, na katerih je državna meja z Avstrijo in čez katere vodijo prelazi Kočna, Suha, Jekel in Rožca na Koroško. Na južni strani Jesenic se strmo, skoro navpično dviga predgorje Julijskih Alp, Mežaklja (1299 m), bogato porasla z gozdovi. Zaradi tega masiva je na Jesenicah pozimi tako malo sonca. Na Mežaklji so lepe pla-

delali tu v četr - in polpečeh. Te peči omenja privilegij grofa Friderika Ortenburškega iz leta 1383. Ko pa so kasneje začeli Buceleniji železariti na Savi in na Plavžu, je začelo železarstvo na Planini ponehavati. Tam so ostali le rudniki in pražilne peči, takozvani gromedli, v katerih so sušili rudo. Rudo so odtod prevažali s konjsko in volovsko vprego čez Pejce na Jesenice. Od jam so jo najprej prevažali do Zamlake pod Goló pečjo, kjer je bilo skladišče. Odtod pa so jo po stari rudarski cesti vozili v dolino. Na Pejcah so v skalnati poti še danes vidne do petnajst centimetrov globoke kolesnice, ki so jih v skalo vdolbili tisoči in tisoči z rudo naloženih voz. Današnja cesto na Planino so zgradili šele Ruardi in so po njej smeli voziti samo les, oglje in rudo za Ruardove fužine. Če so prebivalci Planine po tej cesti hoteli peljati kaj svojega, so morali za uporabo ceste plačati od voza 40 krajcarjev. Zato so domačini, ki jim je vedno manjkalo

denarja, raje prevažali svoje stvari po stari rudarski poti, dasi je bila ta za živino in seveda tudi zanje mnogo bolj strma in nana-
porna. V začetku tega stoletja pa je Kranjska industrijska družba opustila kopanje

rude pod Colico. Rudo so začeli dobivati po morju. Tja — v predmestje Trsta, v Škedenj — se je preselilo tudi plavžarstvo. Prastari železarski sloves Planine pod Golico je zatonil. Danes slovi Planina po narcisnih poljanah in zadnje čase tudi po tobakovih nasadih. Tobak za cigare, ki smo ga morali prej uvažati, uspeva tu prav dobro in po izjavah tobačnih strokovnjakov celo presega kvaliteto uvoženega tobaka. Razen tega je Planina pomemben turističen kraj in prijetno planinsko letovišče. Vas ima hotel Dom pod Golico in leži v nadmorski višini 1000 do 1150 m. Letovišče je predvsem primerno za rekonvalescente in je pravo zdravilišče za tiste, ki trpijo na nepravilnem delovanju ščitne žleze ali na začetnih in lahkih slučajih kronične bronhitide, na efizemih pljuč in bronhialni astmi. Podnebje je zelo ugodno. Poletja so mila, zime pa ne tako hladne kakor v dolini. Pred vojno je bilo zaradi tega tu vedno mnogo letoviščarjev, po vojni pa je njihovo število upadlo zaradi premajhne propagande in seveda tudi zaradi pomanjkanj sredstev, ki bi jih bilo treba vložiti za razvoj tega kraja. Planina je razen tega tudi izhodiščna točka za planinske izlete pod Golico, Rožico in na Črni vrh, kjer so krasna smučišča. Na Črnem vrhu je tudi planinsko-športna koča, oskrbovna skozi vse leto. Planina pod Golico je le uro oddaljena od Jesenic.

Omenil sem, da se je železarstvo na Jesenicah kasneje razvilo kakor na Planini. Tudi obljudile so se kasneje kakor prej opisani predel. Temu je bilo verjetno krivo vlažno podnebje in močvirno zemljišče. Domnevajo, da je v davnini stalo na jeseniškem polju jezero. Mal dokaz je do dva metra

Kranjska gora

globoko segajoča plast črne zemlje, ki ni humus. Na mestu, kjer je danes postajno poslopje pa je bil še konec prejšnjega stoletja ribnik.

Kdaj so se Jesenice obljudile, je težko reči. Po najdbi kamenite sekire iz kamene dobe (sedaj v ljubljanskem muzeju) lahko sklepamo, da so redki prebivalci prebivali na Jesenicah že takrat. Vemo pa, da je že v dobi pred našim štetjem vodila skozi Jesenice cesta v Gornjesavsko dolino in preko korenskega sedla na Koroško. Dokaz za to je v Žiljski dolini na Koroškem v skalo vklesan latinski napis, ki govori, da je Gaj Julij Cezar leta 57 pred našim štetjem dal zgraditi to cesto po lastnih načrtih in na lastne stroške.

V petnajstem stoletju se Jesenice omenja že kot trg. V sedemnajstem stoletju jih opisuje Valvazor kot „prijeten kraj, ki leži osem milj od Ljubljane in dve milj od Radovljice“. V Valvazorjevem času so bile Jesenice last belopeških gospodov (die Herrschaft von Weissenfels). Ti so prebivali v Beli peči (danes v Italiji), na Jesenicah pa so imeli oskrbnika, ki je skrbel, da so tlačani oddajali desetino in opravljali tlako. Iz zgodovine je znan tudi spor drvarjev, ogljarjev in voznikov iz leta 1641. Takrat se je rudniški sodnik na Planini Reisinger potegnil za Planince proti belopeškemu oskrbniku in prinesel knezu Eggenbergu pisano pritožbo. Knez pa je rudniškega sodnika (rudarji so imeli namreč svoje sodstvo) Reisingerja dal „milostno“ zapreti na ljubljanskem gradu.

Jesenice so slovele tudi po rdečem marmorju, ki so ga lomili v poljubnih kosih v bližnjem kamnolomu. Po Valvazorjevem opisu je bil ta marmor čudovit in je odbijal prekrasne barve.

Nedaleč od Jesenic omenja Valvazor dve — za takratne čase — veliki topilnici železa in fužini, Plavž in Savo. Na Plavžu je takrat železaril Baptista Locatelli in prodajal jeklo v Italijo. Zanimiv je Valvazorjev opis riž, po katerih so pozimi spuščali les v dolino. Ta naprava je bila velik jez, ki je zajezil Jesenice v majhno jezero, v katero so nametali hlodovino in jo pozimi spuščali po zaledenelih rižah, na koncu katerih je bil križni nož, ki je hlodovino razcepil, v dolino.

Na Savi so fužinarili italijanski grofje Bucceleniji. Začetnik tega železarskega rodu Bernard Bucceleni je leta 1526 prišel iz Bergama iz Italije. Fužinariti je začel na Fužini, leta 1538 pa so se Bucceleniji preselili v dolino. Isto leto je Bernard Bucceleni kupil od Ferdinanda I. pravico, da sme postaviti na Savi plavže. Zgradil je tudi graščino na Savi, kjer je danes Tehnični muzej

Železarne - Jesenice. Takrat je Sava slovela tudi po mostu na verige, ki ga je leta 1851 odnesla povodenj.

Nasledniki Bernarda Buccelenija so svojo posest razširjali. Razen na Savi so gospodarili tudi na Javorniku, v Mojstrani in v Bohinju. V času Orfeja Buccelenija se je širil pri nas protestantizem. Tudi v Buccelenijevih obratih so nekateri delavci odpadli od katolištva, o čemer nam priča kasnejša protireformacija. S protireformacijsko komisijo je leta 1601 — v času Julija, Pavla in Oktavija Buccelenija — meseca februarja prišla na Jesenice protireformacijska komisija po vodstvom samega škofa Hrena. Opravila je svojo inkvizitorsko poslanstvo, da je požgala prve slovenske knjige — Trubarjev Abecedarij in Katekizem, Dalmatinovo Biblijo in druge — in obenem „spreobračala“ z grožnjami protestante v katolištvo. Svojega posla pa ni mogla temeljito opraviti, ker je bil leta 1631 celo sam jeseniški župnik še vedno luteranec. Leta 1633 je bil Buccelenijem podeljen plemiški naslov in leta 1651 so postali baroni Bucceleni von Reichenberg. Leta 1686 pa so bili celo povišani v grofovski stan. Grof Horacij Bucceleni je imel visok položaj na dvoru rimsko-nemških cesarjev Ferdinanda II., Ferdinanda III. in Leopolda I. Tudi Horacijev sin grof Friderik Julij Bucceleni, ki je živel pred približno tri sto leti, je bil dvorni vicekancelar na Dunaju. Brat tega grofa Pavel Bucceleni je bil lastnik Save. Bil je brez otrok in je Hvse svoje imetje zapustil Horacijevima sinovoma Oktaviju, ki je bil stolni prošt v Ljubljani, in Johannu Andreju. Ta dva sta dala fužine v najem najprej Jerneju-Garzoniju. Poslednji Bucceleni, Pavel Nikolaj je prišel na boben leta 1766 in fužine na Savi je kupil Valentin Ruard za 60.000 goldinarjev. Ta je začel kopati rudo na Kočni, na več krajih v gorjanski fari in v Kranjski gori. Ruardi so gospodarili na Savi, na Bledu in v Gornjesavski dolini vse do konca 1870, ko so prodali posest Kranjski industrijski družbi, ustanovljeni 1869.

V prvih desetletjih po ustanovitvi Kranjske industrijske družbe so postale Jesenice zibelka industrijskega proletariata na Jesenicah. Leta 1890 so začeli obratovati novi obrati in stalež delavstva je naglo naraščal. Jesenice so postale izrazito delavski kraj.

Z zgraditvijo gorenjske železnice Ljubljana—Trbiž leta 1870 in beljaško-bohinjsko-tržaške železnice leta 1906 so Jesenice postale važno železniško križišče. Na Hrušici je nastalo pravo železničarsko naselje že ob času gradnje Karavanškega predora. Gradbeno podjetje, ki je gradilo ta predor, je delavstvo hudo izkoriščalo. Delavci so morali s svojo mezdo najprej odslužiti orod-

Motiv iz Hrušice

je, s katerim so delali. Ko so ga odslužili, so šele začeli dobivati zaslužek. To je povzročilo stavko leta 1904, ki je bila v istem času kakor stavka v tovarnah Kranjske industrijske družbe na Jesenicah in Javorniku. Tudi za varnost delavstva je podjetje slabo poskrbelo. 21. novembra 1904 se je zaradi tega pripetila težka nesreča. Podsulo je delavce in petnajst jih je pri tem našlo smrt. Pokopani so v skupnem grobu na jeseniškem pokopališču.

Podobno zgodovino kakor Jesenice imata tudi Javornik in Koroška Bela. Tudi tu železarstvo sega že v najstarejše čase. Za Bucceleniji so postali lastniki javorniških fužin Javorniški gospodje — die Herren von Jauerburg. Vendar se že v Valvazorjevem času niso več bavili z železarstvom. Njihove obrate je imel v zakupu Johann von Mayerhofen. Sredi XVIII. stoletja pa jih je kupil baron Michelangelo Zois von Edelstein, oče slovenskega kulturnega mecenca Žige Zoisa. Zoisovi dediči so posedovali Javornik, Radovno in Bohinj vse do ustanovitve Kranjske industrijske družbe leta 1869, katere soustanovitelji so bili tudi sami.

Z ustanovitvijo Kranjske industrijske družbe se je začela spreminjati tudi zunanja podoba jeseniške doline. Delavstvo z Jesenic, Save, Koroške Bele in kasneje tudi z Blejske Dobrave je s svojim bojem začelo pisati svojo skupno zgodovino.

V prvi svetovni vojni je najbolj trpela Koroška Bela. Italijani so jo bombardirali in vsa vas je pogorela. Leta 1917 — isto leto, ko je bila bombardirana Koroška Bela, je

Kranjska industrijska družba zgradila tovarno elektrod na Blejski Dobravi. Tako je postala ta, pretežno kmetijska vas, delavska. Tovarni elektrod pa je bila usojena le kratka življenjska doba. Leta 1934 je nehala obratovati in so jo podrli. Železniška postaja Blejske Dobrave se imenuje Vintgar, ker ta kraj slovi danes le kot izhodiščna točka k znanemu slapu in v znano sotesko Vintgar.

Leta 1929 so Jesenice postale mesto in v desetletjih do danes so se kraji Javornik, Koroška Bela in Jesenice strnile v enotno naselje in tvorijo mesto Jesenice. Starih zgodovinskih zanimivosti, značilnih za druga mesta, na Jesenicah prav za prav ni. Od plavža do Koroške Bele so se vse do leta 1945 razvijale skoro nenačrtno. Če bi mogli govoriti o slogih arhitekture (naj mi umetnostni zgodovinarji in arhitekti ne zamerijo!), bi govorili lahko o treh „slogih“. „Barakarski slog“ je nastal v obdobju pred prvo svetovno vojno, „slog“ pristradanih in prigaranih delavskih hišic v času med obema vojnoma, po drugi svetovni vojni pa so na Plavžu zrasli moderni bloki, konfortne montažne hišice pod Mežakljo, na Savi in na Javorniku ter bloki-četrčki na Koroški Beli poleg mnogih zasebnih hišic. Za progo in drugad. Kljub temu pa je na Jesenicah še vedno stanovanjska stiska, kar ni nič čudnega, saj se je prebivalstvo na sedanjem območju Jesenic povečalo od predvojnih 9.000 prebivalcev na današnjih 17.000. Ta porast je dokaz močnega povojnega industrijskega razvoja na Jesenicah. Povezan je, kakor je vedno bil, s tem razvojem. Sta-

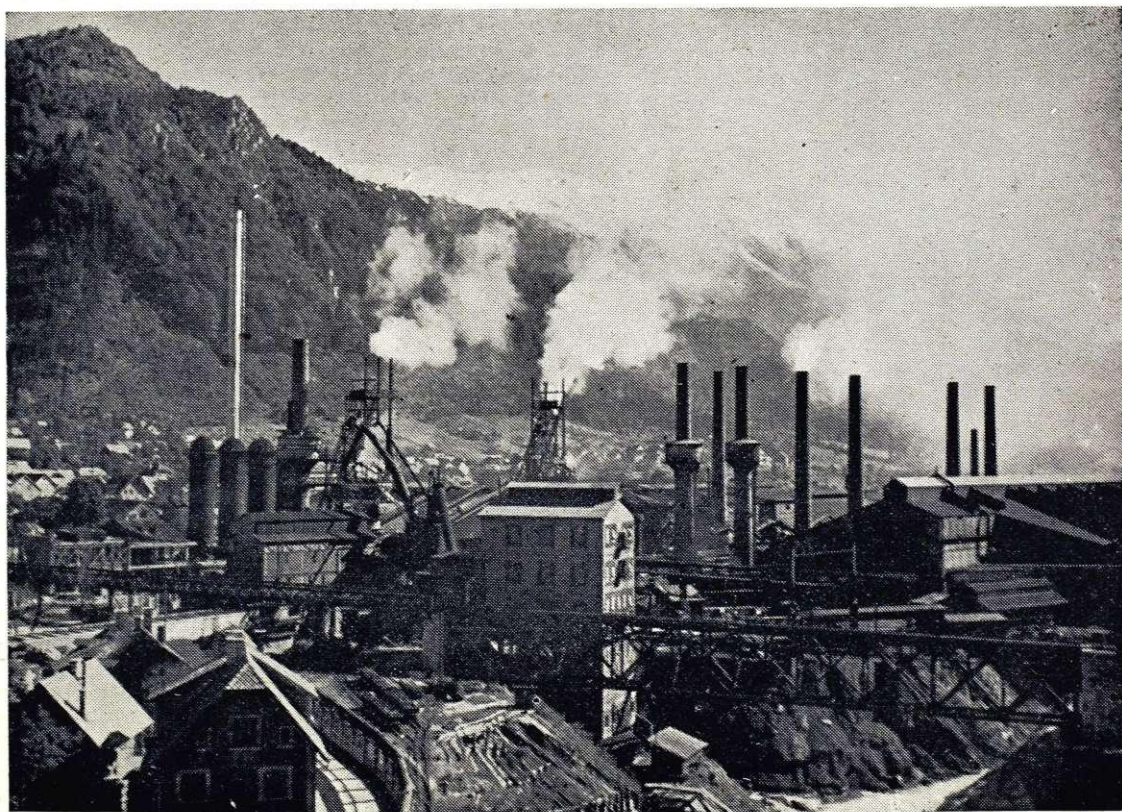
lež delavstva v jeseniški železarni se je v primerjavi s predvojnimi skoro podvojil. Nastala pa so tudi nova manjša podjetja, ki zaposlujejo tudi precejšnje število delavstva. Podoba jeseniške doline se je spremenila in se še vedno spreminja. Tovarna se je zajedla v središče mesta. Naravni drevored Hrenovica (imenovan za časa protireformacije po ljubljanskem škofu Hrenu) je izginil in se spremenil v skladišče koksa in rude. Namesto drevja stoje tam pražilne peči, transportni in nakladalni stroji ter velik žerjav, namesto nekdanjih senčnih poti prepregajo „Hrenovico“ železniški tiri in na njenem zahodnem delu se svetlikajo novi moderni predelovalni obrati, kjer se je nekdaj težko fizično delo skoro popolnoma umaknilo strojem. Tudi mnogo več dimnikov, kakor pred vojno, kipi nad starimi obrati. In tako je tudi na Javorniku. Le Blejska Dobrava se je spremenila v skladišče...

Nad Koroško Belo je naselje Javorniški rovt. Posebno lepoto mu daje umetno jezero HC Železarne Jesenice. Je prijetna izletniška točka. Na Pristavi je lep Planinski

dom, ki ga oskrbuje Planinsko društvo Javornik.

V vzhodnem delu jeseniške komune so še vasice Potoki, Moste in Zirovnica. Potoki so zasloveli med narodnoosvobodilno borbo. Od tu je Jože Gregorčič s svojimi sodelavci leta 1941 organiziral Osvobodilno fronto in osvobodilni boj.

Moste pri Zirovnici so v času naše kapitalne graditve zaslovene širom Jugoslavije po gradnji velike hidrocentrale, ki daje našemu gospodarstvu že nekaj let dragoceno električno energijo. V času NOB je bila tu prva akcija Jeseniške ali Cankarjeve čete. Tu so partizani zažgali tudi železniški most. Spomenik talcev pa bo pričal še poznim rodovom o zverinstvih fašističnih osvajalcev. Nekoč pa so Moste slovele tudi kot fužine. Kakih petnajst minut od mosta navzgor, v bližini pritoka Gojzdašnice v Završnico, se nahaja ležišče žlindre, ki ga še danes imenujejo Na plavžu. Kdo je bil lastnik peči, ni znano.

Pogled na železarske Jesenice

Izpolnili so borbena nalogo

Bilo je sredi poletja v letu 1944, ko se je iz bataljona Prešernove brigade formiral Jeseniško bohinjski odred. To novo borbena edinico so okrepili številni prostovoljci, ki so v vedno večjem številu prihajali v partizane. V razmeroma zelo kratkem času je JBO postal prava udarna sila partizanov v našem gorenjskem kotu ter strah in trepet okupatorju in njegovim pomagačem, ki jih tudi ni bilo malo.

Partizanski borci v jeseniško-bohinjskem odredu so v možnih oblikah izpolnjevali borbene naloge in na slehernem koraku zadajali krepke udarce okupatorjevim silam. Tako je bilo tudi 30. septembra 1944. V večernih urah je odšla četa na pot, da izpolni prejeta borbena naloga, založena s precejšnjo količino streliva, njen namen pa je bil, da minira progo ali železniški most pred Bohinjsko Bistrico. Takoimenovana bohinjska železnica je bila za okupatorja zelo velikega pomena, saj so Nemci na tej relaciji dovažali vojaštvo ter material na svoje položaje na Primorskem, kjer pa jim je tudi trda predla, saj je dobro znano, da partizani iz naše sončne Primorske niso mirovali, temveč so pridno in nenehno motili sovražnika ter mu v borbah prizadejali precejšnje izgube.

Četa je torej prišla na položaj. Komandir Mirko se je odpravil s partizanom Tončkom in minercem na progo, potem ko je postavil засedo. Proga je bila minirana v daljši razdalji, eksplozija pa je potrdila, da so naši borci tudi tokrat zadovoljivo in uspešno opravili svojo nalogo. Borci so se vračali zadovoljni z doseženim uspehom, toda napadli so jih Nemci, tako da se je vnela pravcata borba, ki pa k sreči ni terjala smrtnih žrtev. Pogrešali so edinole partizana Tončka, ki ga ni bilo tri dni in borci v četi so bili prepričani, da je ostal za vedno na kraju, kjer so se partizani udarili z Nemci. Vendar temu ni bilo tako, partizan Tonček je ležal 3 dni v globoki nezavesti, ranjen v glavo. Tretji dan pa se je prebudil in se s težavo priplazil do svojih tovarišev, ki so mu nudili prvo pomoč in ga nato odpeljali v ambulanto E preko 4 G. V ambulanti je hudo ranjenega partizana Tončka sprejel partizanski zdravnik Matjaž, ki pa je imel le malo upanja, da bi ostal pri življenju. Ob pogledu na ranjeno glavo je dejal: „Fant se bo težko izlizzal in zopet bomo imeli pogreb“. Toda zdravnik Matjaž se je

tokrat pošteno zmotil. Ranjeni partizan Tonček je kljub zdravnikovi zaskrbljenosti ozdravel, nekaj mesecev pozneje pa je dočkal zeleno pomlad in težko pričakovano osvoboditev.

Nekdanji partizanski borec Tonček je danes invalid, toda kljub temu se vsestransko in požrtvovalno udejstvuje v družbenih organizacijah v našem železarskem revirju

Tone Čufar

Skozi rešetke gledam v svet

Nad kronami dreves
je sinji svod nebes.
Tam avijon brni,
za njim oči strme
in komaj ga vlove,
ga že nikjer več ni.

Samo za bežen hip
občutil sem utrip
jeklenega srca.
Bil mi je pozdrav
prostranega sveta
v jetniško celico
kjer sem zdaj doma.

Naš dom z obzidjem je obdan
vsak zase smo, a vsi vemo,
da skozi zračni ocean
priplavajo še mnogi avijoni,
preden odidemo tod stran.

Ne samo jaz, vsi blodimo z očmi
skozi rešetke v širni svet,
v vseh živo upanje gori,
da nam ne bo za vselej vzet,
da vrata nam v prostost odpro.

Vse pride, čisto vse!
Morda ni daleč niti dan,
ko avijoni prineso
nam ogenj, razdejanje, smrt,
ko plini nas razžro
in sleherni zemljan bo strt.

V ozračje gledam ves zavzet:
kaj vse še čaka naš planet?!
O, človek, ti se pneš v nebo,
obvladaš morja, vso zemljo;
zakaj naj vse zdrobi se v prah,
čemu ljudem ta blazni strah?!

(Objavljeno v „Modri ptici“ leta 1937)

ZA NAŠE BRALKE

Pred drugo svetovno vojno so imele naše žene napredno organizacijo

V mesecu marcu po vsem svetu praznujejo Dan žena — 8. marec. Ob dnevu žena, ki ga tudi v naši državi zelo dostojno praznujemo, žene obujajo svoje spomine na čase, ko so se organizirano borile proti takratni režimski politiki, ki ni bila ravno prijazna naklonjena delavskemu razredu. Okrog leta 1930 so delavske žene na Jesenicah ustanovile napredno žensko organizacijo „Zveza žena in deklet“. Prva predsednica te organizacije je bila tov. Zugwizova, veliko pomoč pa so ji pri delu nudile tudi aktivne žene z Javornika in Koroške Bele. Sestajale so se kar v privatnem stanovanju pri predsednici, leta 1932 pa so že stopile v prvo akcijo. 15. marca 1932 so v snegu in mrazu zastražile vse dohode v tovarne in tako izkazale moralno oporo ter solidarnost z delavci, ki so se za tovarniškim plotom borili za svoje delavske pravice. Namen te akcije je bil, da ne bi lastniki podjetja na ta ali oni način izvažali svojih izdelkov in da ne bi pri vsem tem izigrali delavcev. Zastražile so tudi predor, ki veže obrate na Jesenicah in Javorniku.

Delavske žene z Jesenic in Javornika so tudi pri veliki enotedenski stavki v letu 1935 opravile častno nalogo. V dneh, ko je v obratih takratne KID vladalo mrtvilo, so napravile žene neprodoren živ zid, z namenom, da bi preprečile stavkokazom ZZD

vstop v tovarno. Žene so se takrat uprle sili, saj so kljubovale orožnikom, ki so za vsako ceno hoteli izgnati delavce iz tovarne, vendar se je pohod kapitalističnih hlapcev zastavil pred strnjeno fronto organiziranih žena, ki so vztrajno in pridno stražile tovarno ponoči in podnevi.

V tej akciji so žene vztrajale tako dolgo, da je bila stavka zmagovito končana. Po končani stavki v našem delavskem revirju v letu 1935 so organizirali odnosno inscenovali proces proti zavednim ženam, ki so bile organizirane v svoji takrat zelo močni organizaciji. Mnogo naprednih žena je bilo obsojenih brez krivde na zaporno kazen od 14 dni do enega meseca. Kljub vsemu temu niso uspeli, žene pa so z še večjo vnetostjo nadaljevale s svojim delom. Le nekaterim ženam je uspelo, da so po hudem trpljenju dočakale osvoboditev, dočim je pretežna večina žena - stražarjev iz Javornika že umrla na posledicah, ki so jih dobile v Ravensbriku in drugih koncentracijskih taboriščih.

Na ustanovnem občnem zboru ženskega društva, ki je bil pred kratkim na Javorniku, so se žene spominjale tovarišic, ki so z svojo odločnostjo izkazale solidarnost s stavkujočimi delavci in tako prispevale svoj delež k lepi zmagi delavstva pred drugo svetovno vojno.

KULTURA IN PROSVETA

Drobtina iz Kekčeve domovine

Kranjska gora, odkoder je Kekec nastopil svojo zmagoslavno pot po svetu, je še vedno nekakšna metropola Zgornje Savske doline — pomemben turističen kraj in zimskošportni center. Prebivalci Kranjske gore pa so trdne gorenjske korenine.

Z ustanovitvijo komun na Jesenicah je Kranjska gora prenehala biti upravno središče doline, ostala pa je še vedno kraj, ki bi moral s svojo dejavnostjo voditi kulturno življenje v zgornjem koncu. Vendar sta bili samo dve ustanovi, ki sta redno delali, to je kino in knjižnica. Kulturno-prosvetno delo je bilo v Kranjski gori tako pred vojno, kakor tudi po njej, zelo razgibano kot malokje. Igralci so uprizorjali celo zahtevnejša odrska dela, pevski zbor pa je bil povsod lepo sprejet. Šahisti so bili ponosni na odlično organizacijo, folklorna skupina pa je

nastopala z izbranimi plesi, medtem ko je bila knjižnica med najbogatejšimi v bivšem radovljiškem okraju.

Delo v takratnem SKUD Slavka Černeta je začelo vidno pešati. Zadostuje naj dejstvo, da je bila v treh letih odigrana le ena sama igra, medtem ko so v prejšnjih letih uprizorjali v eni sezoni 3—4 odrska dela. Pevski zbor je bil kakor človek, ki tone, tu in tam je splaval na površje, da ga potem delj časa ni bilo videti in slišati. Šahovske mizice so ostajale osamljene, kulise so trohnele v kleti, zavesa so žrli molji v omari, ljudje pa so to opazovali in obžalovali.

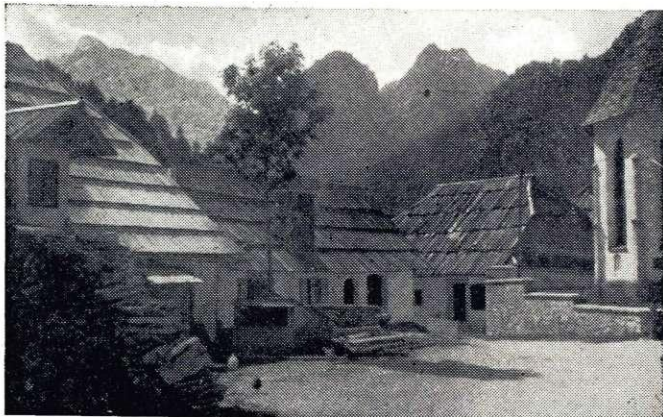
Takratne prireditve so bile več ali manj rezultat kampanjskega dela, pri njihovi organizaciji pa je imela levji delež šola. V teh letih je uspešno delovala edino le knjižnica in se je po zaslugi tov. Alojza Plantoua

uvrstila med prve tri knjižnice v radovljiškem okraju.

Vsi ostali odseki takratnega SKUD v Kranjski gori pa so spali spanje pravičnega.

Takšne razmere so nedvomno zahtevale temeljito spremembo, to je novo organizacijo ter nov način dela, predvsem pa ljudi z novo miselnostjo in živim hotenjem do nesebičnega dela. Po triletnem molku je

razdobju so njegove štiri sekcije imele svoje občne zборе, upravnemu odboru pa so predložile svoje pravilnike ter začele s svojim delom. Igralska družina že pripravlja igro „Cvrček za pečjo“, prav tako bo imela pevska sekcija celovečerni koncert, harmonikarji bodo organizirali svoj zbor, medtem ko folklorna skupina že pripravlja svoj program za prvi nastop. Ustanovili so tudi izobraževalno sekcijo, kakor tudi šahovsko.

V Kranjski gori
je prosvetno življenje
razgibano

SKUD Slavko Černe imel poslovljni občni zbor, ki je bil hkrati tudi ustanovni občni zbor DPD „Svoboda“ Slavka Černeta v Kranjski gori. En sam mesec je zadostoval, da se je društvo organizacijsko utrdilo. V tem

Predvidevajo, da bodo v aprilu imeli v Kranjski gori kvaliteten zabavni večer in nekaj predavanj, v mesecu maju bodo dostojno proslavili občinski praznik in v ta namen pripravili kulturni program.

Začela je izhajati prosvetna revija „Sodobna pota“

Izredni kongres prosvetnih društev, ki je bil v lanskem oktobru na Jesenicah, je med drugim razpravljal tudi o enotni prosvetni reviji, ki naj bi nadomestila dosedanja prosvetna revija Socialistično misel in Ljudsko prosveto. Tako smo v prvih dneh meseca marca dobili že prvo številko nove prosvetne revije „Sodobna pota“. Kaže, da bo nova prosvetna revija zelo zanimiva in neobhodno potrebna prosvetnim društvom. Odnosno članom prosvetnih društev, ki se bavijo s pošolskim izobraževanjem, dalje režiserjem in tovarišem, ki se ukvarjajo z amatersko prosvetno dejavnostjo na sploh.

Uvodno besedo v prvi številki je tokrat napisal tov. I. Regent, predsednik Zveze „Svoboda“ in prosvetnih društev Slovenije. Tovariš Regent je med drugim v svoji uvodni besedi zapisal, da se bo nova prosvetna revija borila proti vsemu, kar je plehkega in kar ne more služiti stvari in ideji, kateri smo se posvetili, prav tako pa se bo borila

proti vsemu, kar utegne odvajati naše delovne ljudi od tega, kar jim moreta nuditi znanost in umetnost.

Precej obširno in izčrpno razpravo je napisal tudi tov. Roman Albreht, v svoji razpravi pa obravnava delo okrajnih skupščin „Svobod“ in prosvetnih društev, ki so bile v vseh okrajih naše ožje domovine v mesecu januarju 1956. Med dobrim in priljubljenim čtivom je tudi partizanska povest „Doživljaji neke okrožnice“, ki jo je napisal Arih Rok. Pozornost zaslužita tudi pesmi Vere Fere Mikura „Nekdo na poti domov“ in „Sanje v Trenikolorju“. Bralce, ki bodo prešli v roke prvo številko revije „Sodobna pota“ bodo prav gotovo zanimala tudi posnetki iz rojstnega kraja Vesne ter poročilo Bogdana Pogačnika „Tovarniški sveti na Švedskem“. V novi reviji je tokrat več prispevkov iz kulturnega življenja v Zasavju ter članek „Scene na amaterskih odrih“.

Bralcem našega lista novo prosvetno revijo „Sodobna pota“ toplo priporočamo.

Fizkultura in šport

Šahovski turnir za pokal mesta Jesenice

Šahovsko srečanje Jan : Puc

Šahovsko društvo Jesenice je priredilo v dneh od 25. marca do 1. aprila I. pokalni turnir mesta Jesenice. Na turnirju, ki je bil od 8. do 13. in od 16. do 21. ure v dvorani Delavskega doma na Jesenicah so nastopali mednarodni mojster Puc, mojster Leš-

ZAHVALA

Mladinski aktiv na Koroški Beli, je prejel od strani Tovarniškega odbora sindikalne podružnice Železarnice Jesenice denarno pomoč, katero je porabil za nabavo nove železne peči. Le-ta danes služi za ogrevanje mladinske sobe, kjer se zbirajo člani mladinske organizacije iz Koroške Bele. Vodstvo mladinskega aktiva se za izkazano, dobrodošlo pomoč iskreno zahvaljuje sindikalni organizaciji Železarskega kolektiva ter obljublja, da bo svoje naloge izpolnjevala še bolj vestno kakor doslej.

PREKLIC

Preklicujem izjave, ki sem jih izrekel proti tov. Koprivec Otonu in se mu zahvaljujem, da je odstopil od tožbe.

Gregorij Janez, delavec Javornik III.

nik, mojstrski kandidati: Guzelj, Tomšič, Mišura, Trampuš in Zihrl, prvokategorniki Strumbl, Zdravko, Korošec, prof. Kuster, Jan in Misjak ter drugokategornik inž. Sešek. Na turnirju, ki je imel moč dosege mojstrskega kandidata, je todeloval tudi avstrijski mojster Kreppenhoffer, ki je avstrijski državni reprezentant in bil peto plasiran na svetovnem mladinskem prvenstvu, leta 1955. — Medtem ko je po prvih kolidih vodil mednarodni mojster Puc, je kmalu prevzel vodstvo mojster Lešnik in s sigurno igro obdržal prednost do konca. Rezultati prvega „Pokalnega šahovskega turnirja za mesto Jesenice“ so bili naslednji: Lešnik (Radovljica) 11, Puc (Kranj) 10, Mišura (Celje) 8, Trampuš (LSK), Guzelj (Maribor) 7,5, Zihrl (Kranj), Tomšič (LKS), Kreppenhoffer (Avstrija) 6,5, Strumbl, inž. Sešek, prof. Kuster (vsi Jesenice) 5,5, Misjak (Kranj) 4, Korošec in Jan (Jesenice) 3.

Turnir, ki ga je organiziralo Šahovsko društvo Jesenice, s podporo Ljudskega odbora Jesenice, Gorenjskega okrožnega šahovskega odbora in Šahovske zveze Slovenije, je bil odlično organiziran in je prav, da je postal za Jesenice tradicionalni šahovski turnir.

U. P.

ZELEZAR - GLASILO DELOVNEGA KOLEKTIVA ŽELEZARNE JESENICE ○ APRIL 1956 - ŠTEV. 4 - LETO 5

Izdaja tovarniški odbor Sindikalne podružnice ZJ / Ureja uredniški odbor / Odgovorni urednik: Janko Burnik, Obrtniška 31 / Naslov uredništva: Uredništvo »Zelezarja« Kazina — Železarna Jesenice. Int. tel. 271 Železarna Jesenice. — Int. tel. 271. — Dopise in fotografije pošiljajte na naslov uredništva do vsakega 10. v mesecu — Rokopisi se ne vračajo. / Tiskala tiskarna »Gorenjski tisk« v Kranju. / Klišeje izdelala klišarna »Gorenjskega tiska« v Kranju.

Slika na naslovni strani predstavlja prebod plavža. — Foto Slavko Smolej, Jesenice

*L*epa si, pomlad zelena,
vsa si s cvetjem okrašena . . .